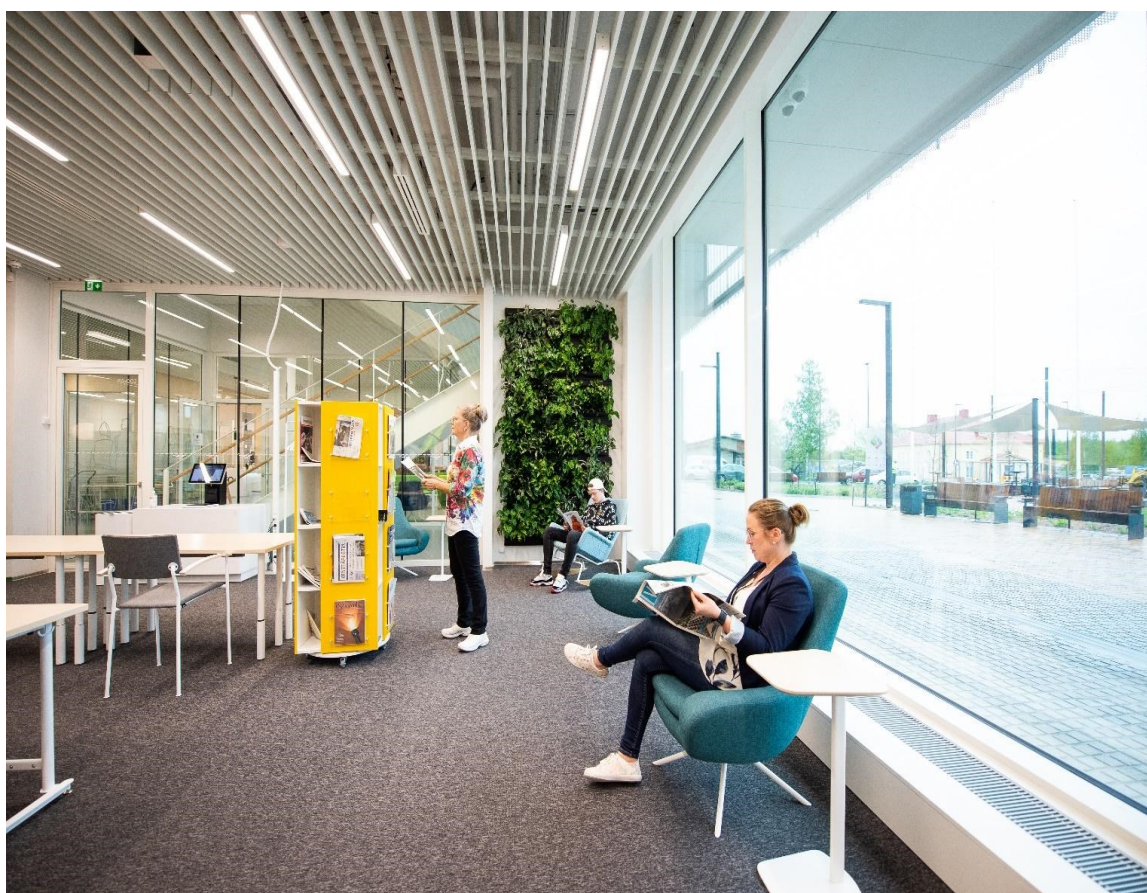

Lausunto vuoden 2024 arviointikertomuksen johdosta

Sisällys

1. Puheenjohtajan katsaus	3
2. Tarkastuslautakunnan toiminta	4
3. Talouden analyysi	5
3.1 Talouden tarkastelu kuntalain 118 §:ssä määriteltyjen erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan kriteerien näkökulmasta	9
3.2 Investointien toteutuminen	10
3.3 Talousarvion sitovien erien toteutuminen	11
4. Strategisten tavoitteiden toteutuminen	12
5. Valtuuston asettamien vuositavoitteiden toteutumisen arviointi	12
5.1 Kunnanhallitus	13
5.2 Elinvoimajaosto	13
5.3 Hallintoprosessi	14
5.4 Henkilöstöprosessi	15
5.5 Talousprosessi	15
5.6 Kasvatus- ja opetuslautakunta	16
5.7 Yhteisölahtakunta	18
5.8 Viranomaislahtakunta	19
5.9 Yhdyskuntalahtakunta	20
6. Konserniyhteisöille asetettujen vuositavoitteiden arviointi	21
7. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta	24
8. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	25
9. Muut havainnot	26
10. Allekirjoitukset	28

1. Puheenjohtajan katsaus

Arviointivuoden 2024 aikana tarkastuslautakunta piti yhteensä 15 kokousta. Arvioitavat toiminnot v 2024 koskivat strategian toteutumista koko kuntakonsernissa, konserniohjauksen toimivuutta, Lempäälän Kehitys Oy:n toimintaa, sisäisen valvonnan ja arvioinnin järjestämistä sekä riskienhallintaa, talous- ja tasapainottamistoimenpiteitä, investointeja ja henkilöstöä. Vuonna 2024 arviointikertomuksessa on arvioitu myös koko toimintakautta 2021–2025. Lisäksi tarkastuslautakunnan piti arvioida kunnanhallituksen alaista toimintaa, joka on ollut haasteellista, koska kaikkia pyydettyjä tietoja ei ole toimitettu ajoissa. Koko nelivuotiskaudelta kunnanhallitus on toimittanut vain kaksi sisäisen arvioinnin arviointiraporttia. On kuitenkin todettava, että vuoden 2024 aikana on tapahtunut tämän osalta kehitystä. Edellä mainittujen syiden johdosta myös sisäisen ja ulkoisen arviointien yhteensovittaminen on ollut haasteellista. Kuntalain mukaan hallinnon ja talouden tarkastuksen työnjako lähtee siitä, että tilintarkastus keskittyy laillisuusvalvontaan ja kunnanhallituksen suorittama sisäinen tarkastus tuloksellisuuteen ja tarkastuslautakunta tarkoituksenmukaisuuden arviointiin. Kuntien muuttunut toimintaympäristö ja palvelujen uudet järjestämistavat ovat tehneet arvioinneista yhä vaativampia ja laaja-alaisempia.

Kunnanhallitus vastaa kokonaisvaltaisen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä, hyväksyy sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevat ohjeet ja menettelytavat sekä valvoo toimeenpanoa. Tarkastuslautakunnan yksi keskeisimmistä arviointikohteista on strateginen johtaminen ja sen kehittäminen. Kunnassa on olemassa seurannan toimintajärjestelmä, mutta ketkä seurantaa tekevät ja miten seurannat dokumentoidaan, on aika epäselvää. Jatkossa toivoisin, että kaikista kunnan johtoryhmän, kunnanhallituksen, lautakuntien ja jaostojen kuntastrategian toteutumisen arvioinneista tehtäisiin myös erilliset raportit, jotka jaettaisiin myös tarkastuslautakunnalle. Nykyisellään tarkastuslautakunta ei saa tarpeeksi näyttöä siitä, mitä ja miten strategian toteutumista eri toiminnoissa ja lautakunnissa on mitattu ja arvioitu ja miten ongelmiin on reagoitu.

Tarkastuslautakunta on monena vuonna ottanut kantaa tehtyjen arviointien ja havaintojen perusteella huonoon henkilöstöjohtamiseen. Johtamistapa vaikuttaa henkilöstön jaksamiseen, työssä viihtymiseen ja sairauspoissaoloihin. Kahdessa viimeisessä henkilöstötyytyväisyyskyselyssä kunta ja luottamushenkilöorganisaatio ovat saaneet edelleen melko heikot arvosanat johtamisessa, henkilöstötyytyväisyydessä ja päätöksenteossa eikä löydy dokumentoitua tietoa miten edellä mainittuja asioita on parannettu ja kehitetty. Uskon edelleen, että toimivalla ja avoimella henkilöstö- ja muutosjohtamisella sekä tiedolla johtamisella asiat paranisivat. Säännölliset palaverit luottamushenkilöiden, kunnan johdon ja työntekijöiden kanssa parantaisivat avoimuutta, yhteisöllisyyttä ja ongelmien käsittelyä sekä niiden ennaltaehkäisyä.

Esko Ruottunen Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

2. Tarkastuslautakunnan toiminta

Tarkastuslautakunnan on kuntalain §:n 121 mukaisesti arvioitava, ovatko valtuuston tilikaudelle asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet, ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Arviointi kohdistuu kunnan omalle toiminnalle asetettujen tavoitteiden ohella kunnan tytäryhtiöille asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Tämä arviointikertomus koskee vuotta 2024.

Lempäälän kunnan tarkastuslautakuntaan kuuluivat kuntavaalien jälkeen seuraavat jäsenet sekä heidän varajäsenensä:

Jäsen:

Esko Ruottunen, pj
Anita Haapasalmi, varapj.
Kaisu Keisala-Kaseja

Eero Ruotsila
Timo Viitanen

Varajäsen:

(Pekka Helminen)
(Erkki Lehtomäki)
(Viivi Siuko 23.4.2024 asti, Maiju Haavisto 24.4.2024 alkaen)
(Sini Seipiharju)
(Hannu Varhi)

Tarkastuslautakunnan jäsenistä Anita Haapasalmi on myös yhdyskuntalautakunnan jäsen ja Lempon Parkki Oy:n ja Lempon Parkkikiinteistöt Oy:n hallitusten jäsen. Anita Haapasalmi ei ole osallistunut yhdyskuntalautakuntaa tai Lempon Parkki Oy:tä ja Lempon Parkkikiinteistöt Oy:tä koskevien asioiden käsittelyyn.

Toiminnan arviointia tehdään tarkastuslautakunnan kokouksissa saatujen tietojen perusteella. Kertomus on lautakunnan käsitys siitä, miten kunnanhallitus, muut kunnan viranomaiset ja kunnan tytäryhteisöt ovat onnistuneet valtuuston tahdon toteuttamisessa.

Tarkastuslautakunta voi antaa valtuustolle muitakin tarpeellisina pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista. Myös muu kuin tilinpäätöksen yhteydessä annettava raportointi valtuustolle on mahdollista silloin kun tarkastuslautakunta katsoo esimerkiksi asian kiireellisyyden tätä vaativan.

Tarkastuslautakunta on seurannut toimielinten toimintaa ja kuullut kokouksissaan kunnanjohtajaa, talousjohtajaa ja muita johtavia viranhaltijoita. Tarkastuslautakunta on tutustunut vuoden 2024 talousarvioon ja taloussuunnitelmaan 2024–2026 sekä tilinpäätökseen 2024. Valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumista sekä kunnan koko toimintaa on arvioitu kokouksissa saadun tiedon, saatujen ennakkoselvitysten ja tilinpäätöksen perusteella. Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu valvoa luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden noudattamista. Lautakunta käsitteli ja saattoi valtuustolle tiedoksi uudet sidonnaisuusilmoitukset.

Tarkastuslautakunnan arvioinnin kohteena ovat vuonna 2024 olleet talous- ja toimintasuunnitelmaan hyväksytyt strategiset vuositavoitteet.

Tilintarkastus

Kunnan tilintarkastusyhteisönä toimi tilikaudella 2024 BDO Audiator Oy, päävastuullisena tilintarkastajana JHT, HT Nina Nieminen.

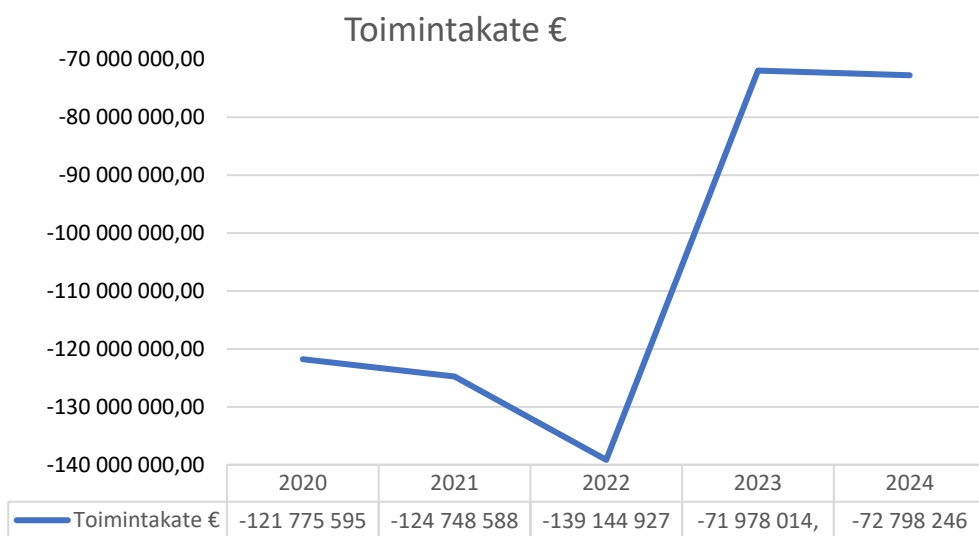
Tarkastuslautakunta seurasi tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista. Tilintarkastaja esitteli lautakunnalle tarkastussuunnitelmansa ja raportoi tarkastuslautakunnalle tilikautta 2024 koskevista asioista.

3. Talouden analyysi

Lempäälän kunnan tilikausi 2023 muodostui 1,8 milj. euroa alijäämäiseksi. Tässä luvussa esitetään eräitä tunnuslukuja ja havaintoja tilikauden tuloksen muodostumisesta sekä kunnassa että kuntakonsernissa.

Kunnan **toimintatuotot** olivat noin 14,8 milj. euroa. Tuottoja kertyi noin 726 tuhatta euroa vähemmän kuin edellisvuonna. **Toimintakulut** olivat noin -88 milj. euroa. Vuonna 2022 toimintakuluja oli yhteensä -87 milj. euroa.

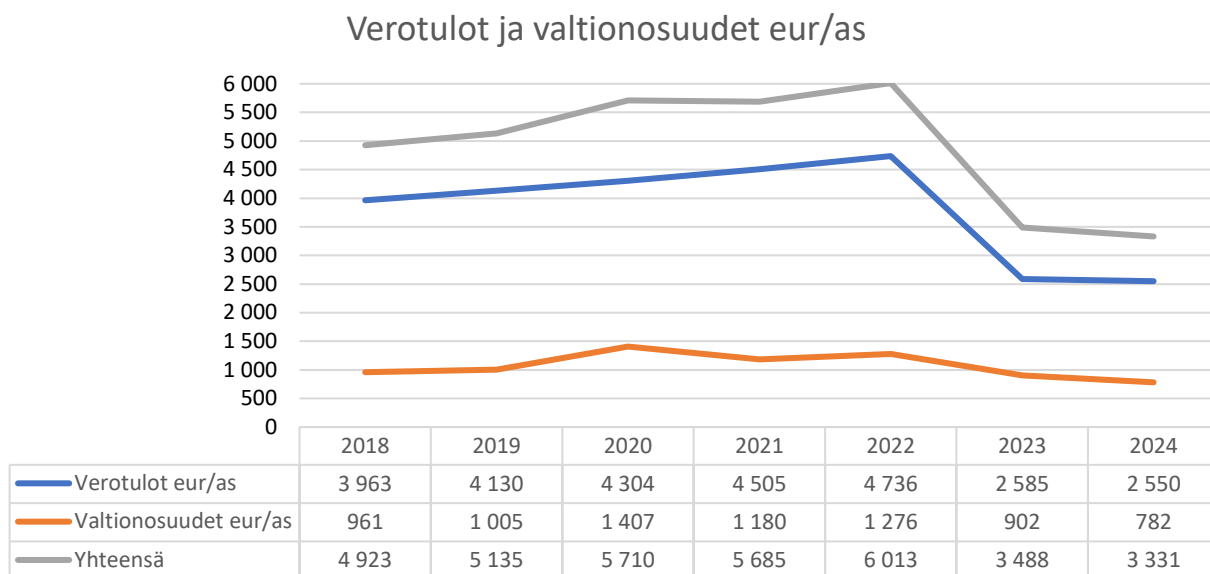
Toimintakate kuvaa toimintakulujen ja -tuottojen välistä erotusta, joka kunnallistaloudessa on aina miinusmerkkinen, koska verotulot ja valtionosuudet esitetään tuloslaskelmassa vasta toimintakatteen jälkeen. Toimintakate ilmoittaa, paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verorahoituksella (verotulot ja valtionosuudet).

Kuvio 1. Toimintakatteen kehitys kunnassa vuosina 2020–2024

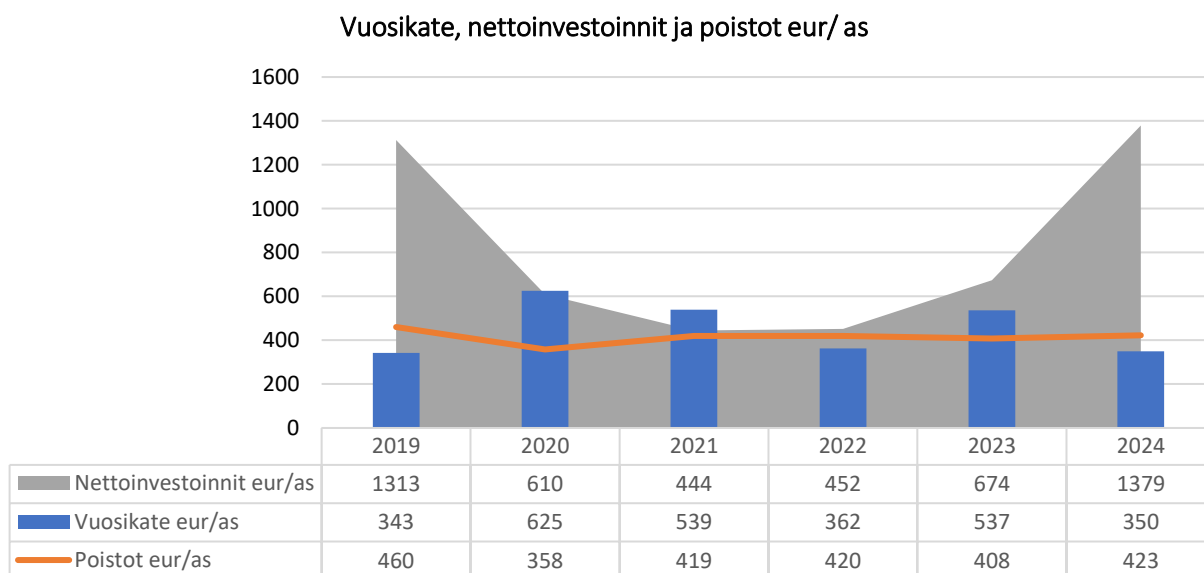
Verotulot pienenevät hieman edellisestä vuodesta, mikä oli valtakunnallinen kehityssuunta kunnissa. Verotulojen toteuma vuonna 2024 oli 63 265 988 euroa (2023: 63 867 565 euroa). **Valtionosuudet** niin ikään myös vähenivät edellisestä vuodesta. Valtionosuuksia kertyi 19 398 848 euroa (2023: 22 291 481 euroa).

Asukasmäärä jatkoi kasvuaan, asukkaita oli vuoden lopussa 24 815, ja kasvua edellisvuoteen oli 112. Lempäälän kunta nosti tuloveroprosenttia vuodelle 2024. Tuloveroprosentti oli vuonna 2024 8,40 (2023: 7,86).

Kuvio 2. Verotulojen ja valtionosuuksien kehitys 2018–2024, euroa/asukas

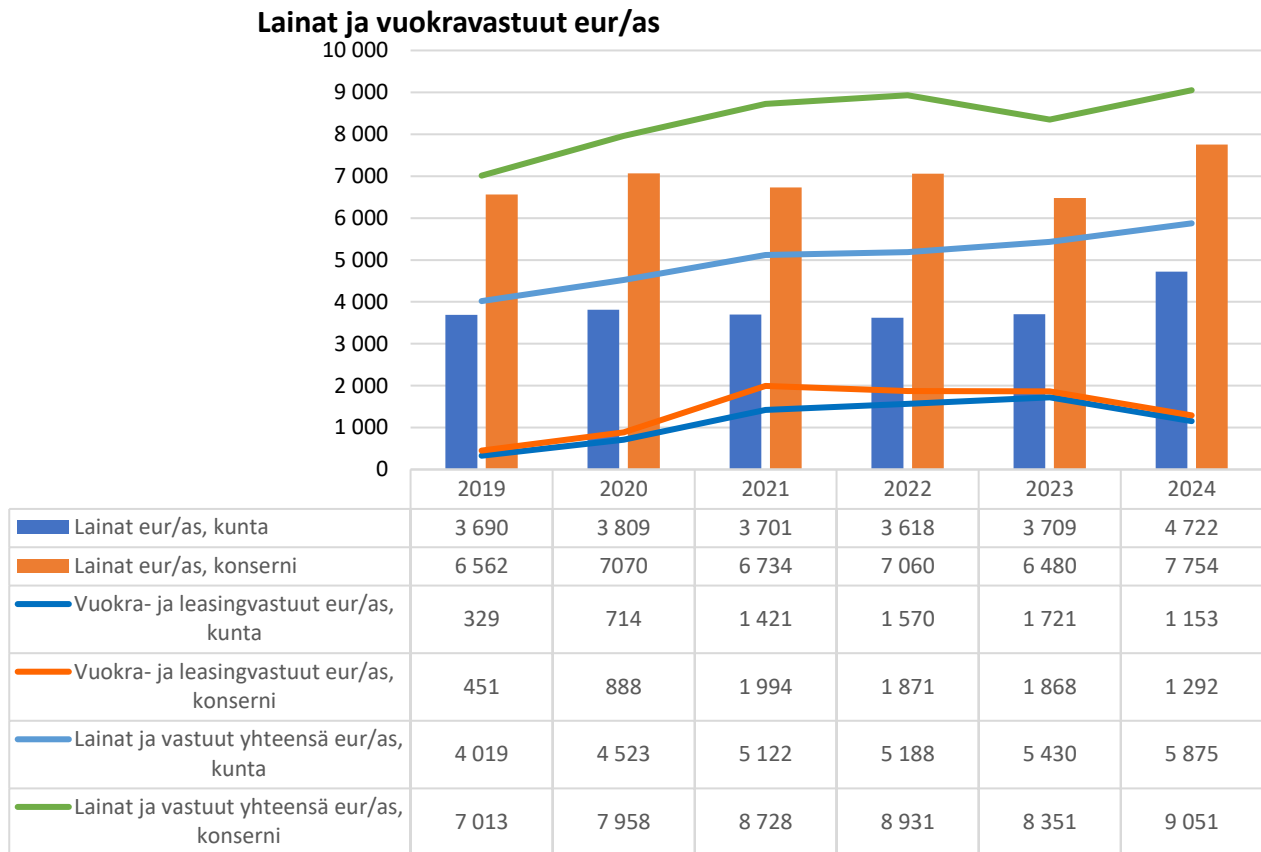
Vuosikate osoittaa kunnan tulorahoituksen, joka jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainanlyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen luku arvioitaessa tulorahoituksen riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien **poistojen** suuruinen, tulorahoitus on riittävä. Vuonna 2024 vuosikate suhteutettuna poistoihin oli 82,6 %, eli vuosikate ei enää riitä kattamaan poistoja (2023: 131,6 %). Poistojen määrä kasvoi edellisestä vuodesta (2024: 10,5 milj. euroa, 2023: 10,1 milj. euroa). Investointeihin käytettiin 1379 euroa per asukas.

Kuvio 3. Vuosikate, nettoinvestoinnit ja poistot 2019–2024, euroa/asukas

Investointien nettototeuma oli 34,2 milj. euroa, joka on 17,6 milj. euroa enemmän kuin edellisenä vuonna (2023: 16,6 milj. euroa). Kuvio 3 osoittaa, miten nämä tunnusluvut asettuivat suhteessa toisiinsa.

Kunnan osalta asukasta kohden laskettu **lainakanta** nousi edellisestä vuodesta ollen 31.12.2024 yhteensä 4722 euroa / asukas (2023: 3709 € / as). Konsernissa lainamäärä per asukas nousi 7 754 euroon per asukas (2023: 6 480 € / as).

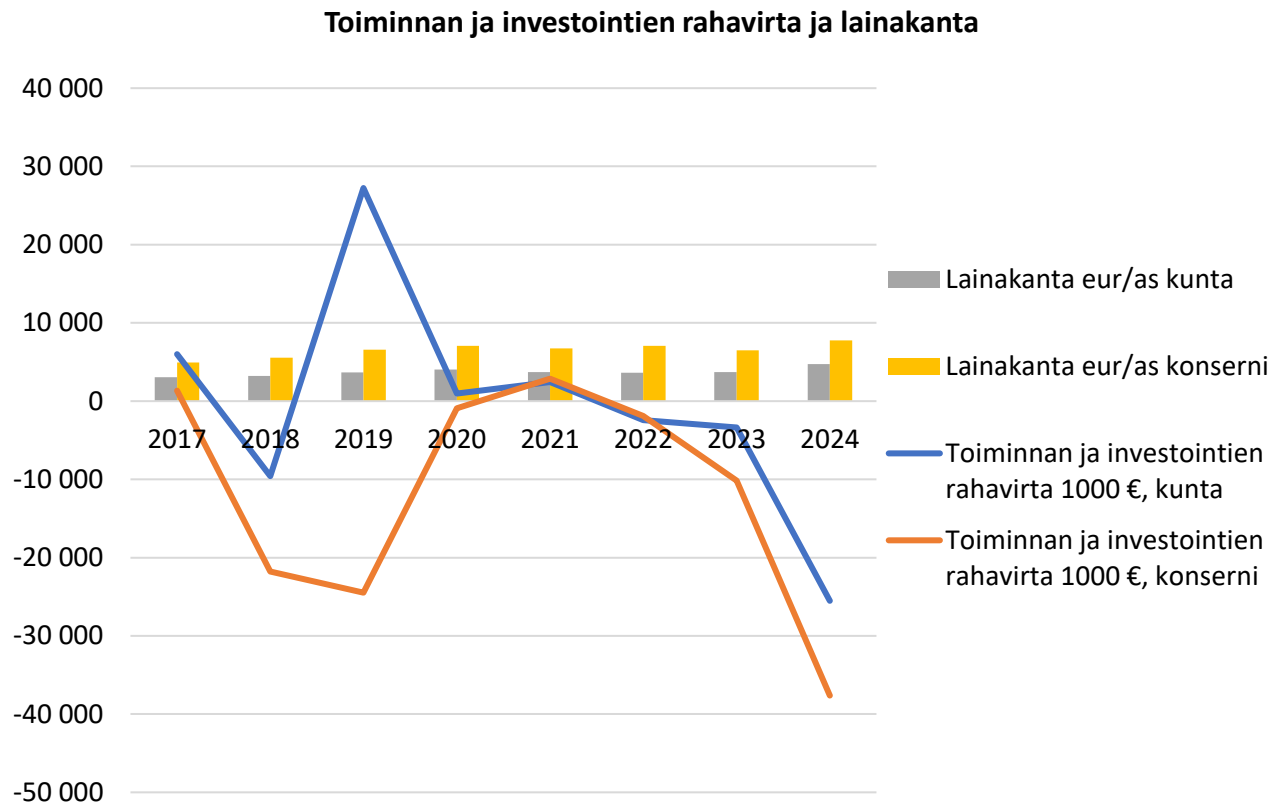
Kuvio 4. Lainat sekä leasing- ja vuokravastuut kunnassa ja konsernissa 2019–2024.

Edellisessä kuviossa näkyy, miten sekä lainojen että vuokravastuiden määrä on kehittynyt. **Vuokra- ja leasingvastuut** sekä lainat asukasta kohden ovat olleet kasvussa viime vuosina, mutta kahden viime tilikauden aikana kasvu on tasoittunut. Kuvio osoittaa, paljonko kunta velkaantuu kuntalaista kohden.

Kunnan osalta vuokravastuut laskivat 42,5 milj. eurosta 28,6 milj. euroon. Konsernissa myös vastuut pienenevät 46.1 milj. eurosta 32,5 milj. euroon. Konsernissa lainat ja vastuut yhteensä olivat vuoden 2024 lopussa 9 051 euroa asukasta kohden. Vaikka vuokravastuiden määrä on laskenut kunnassa ja kuntakonsernissa, lainojen merkittävä kasvu nostaa myös lainojen ja vuokravastuiden tunnuslukua, joka on yksi kriisikuntakriteerin mittareista konsernitasolla.

Konsernin laskennallinen lainanhoitokate on 0,7 ja laski hieman edellisestä tilikaudesta (2023: 1,0). Kunnan lainanhoitokate oli 3,1, kun se vuonna 2022 oli 1,4. Lainanhoitokyky on hyvä, kun tunnusluku on yli 1 ja tyydyttävä, kun tunnusluku on 0,8–1,0. Jos tunnusluku on pienempi kuin 1, joudutaan vieraan pääoman hoitoon ottamaan lisää lainaa, realisoimaan omaisuutta tai vähentämään rahavaroja.

Toiminnan ja investointien rahavirta on tunnusluku, jonka positiivinen (ylijäämäinen) määrä ilmaisee sen, kuinka paljon rahavirrasta jää nettoantolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen. Negatiivinen (alijäämäinen) määrä ilmaisee sen, että menoja joudutaan kattamaan joko olemassa olevia kassavaroja vähentämällä taikka ottamalla lisää lainaa.

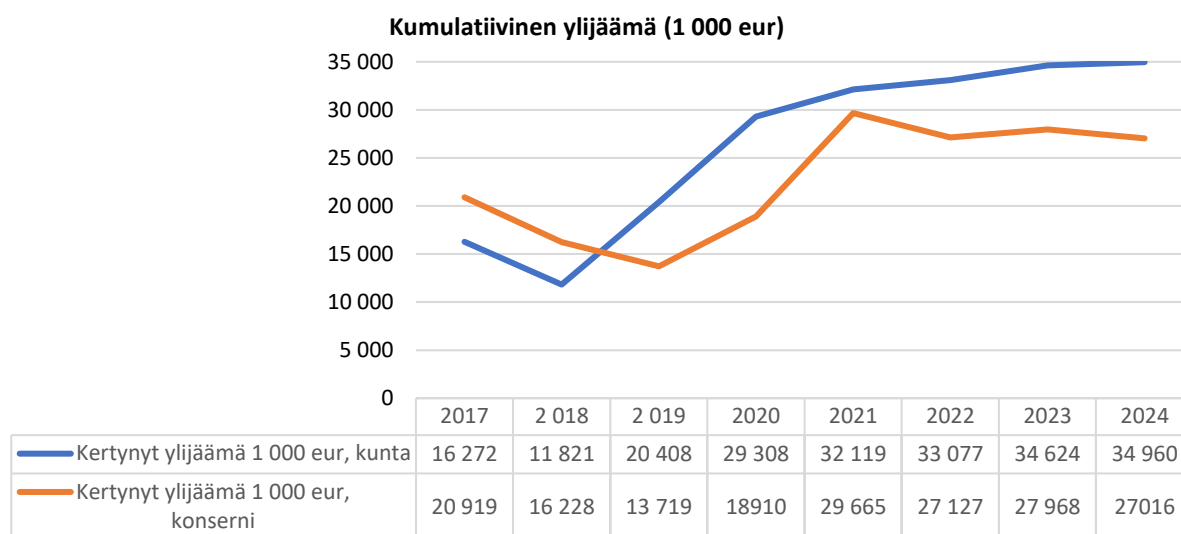

Kuvio 5. Toiminnan ja investointien rahavirran kehitys kunnassa ja konsernissa 2017–2024

Toiminnan ja investointien rahavirran viiden vuoden kertymän avulla voidaan seurata investointien omarahoituksen toteutumista pidemmällä aikavälillä. Kertymä ei saisi muodostua pysyvästi negatiiviseksi. Tunnusluku kääntyi valtuustokauden alussa sekä konsernissa, että kunnassa positiivisesta negatiiviseksi.

Tilinpäätöksen mukaan kunnan tuloslaskelma osoittaa -74 tuhannen euron alijäämää ja konsernin -0,95 milj. euron alijäämää. Kunnan tuloksen käsittelystä hallitus ehdotti, että tuloutetaan taseessa olevaa poistoeroa 5,5 milj. euroa, puretaan strategiseen maanhankintaan tehty vapaaehtoinen investointivaraus 1,2 milj. euroa. Siirretään varauksien purun jälkeen syntynyt tilikauden alijäämä 74 224,07 euroa omaan pääomaan tilikauden ylijäämä-/alijäämä -tilille.

Kassan riittävyys on tilinpäätöksessä 7 päivää (2023: 10 pv).

Kuvio 6. Kunnan ja konsernin kumulatiivinen ylijäämä 2017–2024

3.1 Talouden tarkastelu kuntalain 118 §:ssä määriteltyjen erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan kriteerien näkökulmasta

Arviointimenettely voidaan aloittaa, jos kunnan konsernitaseeseen on kertynyt alijäämää viimeisessä tilinpäätöksessä vähintään 1 000 e/asukas ja sitä edeltäneessä tilinpäätöksessä vähintään 500 e/asukas, tai rahoituksen riittävyyttä tai vakavaraisuutta kuvaavat talouden tunnusluvut ovat kahtena vuonna peräkkäin täyttäneet seuraavassa taulukossa olevat raja-arvot:

- kunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 prosenttia;
- kunnan tuloveroprosentti on vähintään 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti;
- asukasta kohden laskettu kunnan konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden määrä ylittää kaikkien kuntien konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokravastuiden keskimääräisen määrän vähintään 50 prosentilla;
- konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8

Lempäälän kunnan osalta yksikään kriisikuntakriteereistä ei tällä hetkellä tilinpäätöksen perusteella täyty.

Talouden tasapainon tarkastelua	
Edellisten tilikausien ylijäämä 31.12.2024	+35 033 787,98 euroa
Tilikauden ylijäämä 31.12.2024	-74 224,07 euroa
Ylijäämät yhteensä 31.12.2024	+34 959 563,91 euroa
Talousarvio 2025 alijäämäarvio	-2 542 000 euroa
Taloussuunnitelma 2026 alijäämäarvio	-33 000 euroa
Taloussuunnitelma 2027 alijäämäarvio	+2 459 000 euroa
Yli/alijäämät 2025–2027 yhteensä	-116 000 euroa
Arvio yli-/alijäämästä 31.12.2027	+34 843 563,91 euroa

Taulukko 1. Arvio ali/ylijäämän kehityksestä taloussuunnitelmakaudella.

Kuntalain 110 §:n mukaisesti kunnan taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Tilikauden 2024 tulos oli -74 244. euroa. Kun huomioidaan tilinpäätöksessä 2024 oleva kertynyt ylijäämä (35 milj. euroa) ja taloussuunnitelmakaudelle 2024–2027 arvioidut ylijäämä + alijäämät (yhteensä n. 35 milj. euroa), on taloussuunnitelma 2025–2027 tasapainossa.

Lempäälän kunnan taloudellinen tilanne suhteessa verrokkikuntiin

	SUhteellinen VELKAANTUNEI- SUUS %	SUhteellinen VELKAANTUNEI- SUUS %, KONSERNI	LAINAT JA VASTUUT € / ASUKAS	LAINAT JA VASTUUT € / ASUKAS KONSERNI	ASUKAS MÄÄRÄ
Lempäälä	133,7 (2)	177,9 (1)	5 875 (1)	9 051 (1)	24 815
Ylöjärvi	110,4	110,4	4 458	4 625	33 681
Kangasala	124,8	151	4 218	5 977	33 966
Nokia	110	120,5	3 906	4 843	36 171
Pälkäne	54,1	71,3	--	1 885	6 230
Vesilahti	108,8	108,6	3 637	3 674	4 515
Valkeakoski	144,6	143,2	5 759	7 692	20 837

Taulukko 2. Lempäälän kunnan taloudellinen tilanne suhteessa muutamaan Pirkanmaan verrokkikuntaan.

Taulukossa on vertailu Lempäälän kunnan taseen eräitä tunnuslukuja eräisiin Pirkanmaan kuntiin. Lempäälä sijoittuu suhteellista velkaantuneisuutta verrattaessa ilman konsernia vertailujoukon toiseksi. Lempäälän suhteellisen velkaantuneisuuden tunnusluku konserni mukaan luettuna on joukon suurin. Lainat ja vuokravastuut asukasta kohden vertailujoukon suurimmat kuntakonsernin kanssa ja ilman.

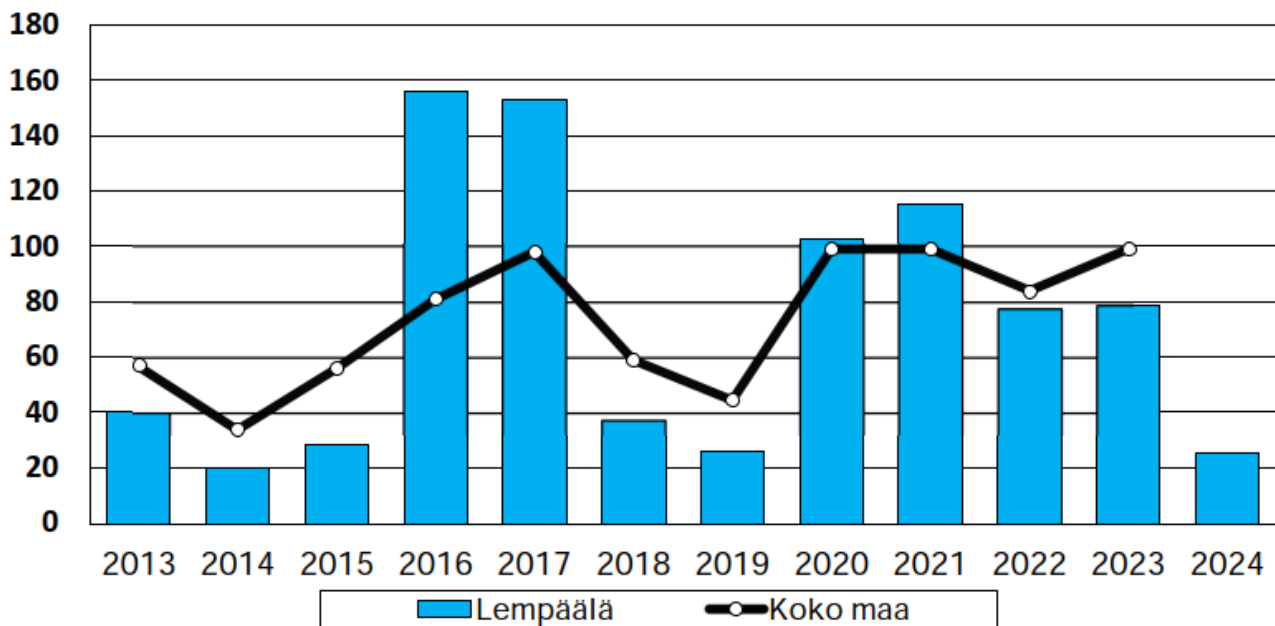
Lempäälän kunta käynnisti vuoden 2024 kokonaistalouden sopeuttamisohjelman vuosille 2024–2026. Ohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden tehokkuutta voi arvioida tarkemmin tulevina tilikausina.

3.2 Investointien toteutuminen

Tilinpäätöksen investointiosassa esitetään kunnan investointeja koskevat tavoitteet, hankkeiden kustannusarviot ja niiden jaksottuminen investointimenoina suunnitteluvuosille sekä investointiin saatavat rahoitusosuudet ja muut tulot.

Talousarviossa Lempäälän kunta varasi investointeihin 27,4 milj. euroa (2023: 15 milj. euroa). Muutostalousarviossa investointeihin tehtiin 5,9 milj. euron lisäys. Investointien toteutuma oli 33,2 milj. euron. Talousarvio muutoksineen ylittyi 0,9 milj. euroa.

Lempäälän kunnan suurten rakennusprojektien aikataulujen aiempaa aikaisemman aloituksen ja maanostojen seurauksena investointiosaan hyväksyttiin talousarviomuutoksia, jotka lisäsivät määrärahoja yhteensä noin 5,9 miljoonalla eurolla. Tämän seurauksena arvioitiin, että lyhytaikaisen lainan määrää olisi tarpeen lisätä 4,5 miljoonalla eurolla rahoitusosan talousarviomuutoksena.

Kuvio 7. Investointien tulorahoitus, % (vuosikate / investointien omahankintameno) vuosilta 2013–2024

Lempäälän kunta investoi vuoden 2024 merkittävästi, joten investointien tulorahoitus pieneni merkittävästi edellisestä vuodesta. Investointien tulorahoitusprosentti oli 25,3 % (2023: 78,8 %)

3.3 Talousarvion sitovien erien toteutuminen

Talousarvion sitovia eria ovat kuntalain 65 §:n mukaisesti valtuuston hyväksymät toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ja niiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Lähtökohtaisesti kaikki valtuuston talousarviossa asettamat tavoitteet ovat sitovia siten, että ne on tarkoitettu toteutettavaksi. Valtuustoon nähden sitovia toimielimiä käyttötalousosan määrärahoineen, tuloarvioineen ja tavoitteineen ovat kunnanhallitus, kasvatusta- ja opetuslautakunta, yhteisölahtakunta ja yhdyskuntalahtakunta. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Kunnanhallituksen ulkoisten menojen toteutuma talousarvioon nähden oli 89,4 %, tulojen toteutuma 99,7 % ja toimintakatteen toteutuma 87,7 %. Talousarvion ennakoitua parempi toteutuminen johtui kulusäästöistä.

Kasvatusta- ja opetuslautakunnan ulkoisten menojen toteutuma oli 99,9 %, toimintatulojen 109,5 % ja toimintakatteen 99,1 %. Talous toteutui lähes talousarvion mukaisesti talouden sopeutusohjelmasta johtuen.

Yhteisölahtakunnan ulkoisten menojen toteutuma oli 99,5 %, tulojen toteutumaprosentti oli 121,4 % ja toimintakatteen 96,9 %. Ottaen huomioon vuodelle 2024 suunnatut sopeutusohjelman mukaiset budjettileikkaukset ja syksyn talousarvion muutostarkistukset, yhteisölahtakunnan talousarvio toteutui lähes talousarvion mukaisesti.

Yhdyskuntalahtakunta ulkoisten menojen toteutuma oli 97,9 %, tulojen toteutumaprosentti oli 96 % ja toimintakatteen toteutuma 99,1 %. Ainoa merkittävä poikkeama suunnitellusta oli se, että kiinteistöjen myynnistä saadut voitot jäivät ainoastaan noin 450 000 euron tasolle. Alun perin talousarviossa oli ennakoitua tulot 2,31 miljoonaa euroa, mutta tämä summa alennettiin muutostalousarviossa 1,31

miljoonaan euroon. Tämä alijäämä tulotavoitteessa kompensoitui osittain sillä, että vuokratuloissa päästiin yli arvioidun summan.

Tarkastuslautakunta toteaa, että määrärahojen tai tuloarvioiden muutosten vaikutukset toiminnallisiin ja taloudellisiin tavoitteisiin on selvitetty valtuustoon nähden sitovissa toimielimissä riittävästi. Talouden sopeutusohjelman takia merkittäviä talousarvioylityksiä ei ole raportoitu.

4. Strategisten tavoitteiden toteutuminen

Lempäälän kunnan strategia, jonka valtuusto vahvisti toukokuussa 2022, määrittelee pitkän aikavälin tavoitteet kunnan toiminnalle ja taloudelle aina vuoteen 2030 saakka. Nämä tavoitteet, joita on yhteensä 19, ovat joko määrällisiä tai laadullisia mittareita, jotka kunta pyrkii saavuttamaan vuoteen 2030 mennessä. Nämä tavoitteet on jaettu kuuteen eri teemaan.

Kunnan valtuusto käsitteli 25.9.2024 kokouksessaan strategian väliarviointia. Väliarviointiraportissa on tehty strategisista tavoitteista tilannearviot ja korvaavat toimenpiteet. Lempäälän kunnan strategian väliarvioinnin mukaan kunnassa on onnistuttu erityisesti palveluiden ja toiminnan kehittämisessä, henkilöstön hyvinvoinnin parantamisessa, yhteisöllisyyden ja osallisuuden lisäämisessä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kunta tekee merkittäviä toimenpiteitä vihreän siirtymän toteuttamiseksi, mutta strategiassa asetettuun 80 % päästövähennystavoitteeseen pääseminen vaatii lisätoimia ja tukea sekä kansalliselta että yksityiseltä sektorilta. Lempäälän kunta on sitoutunut HINKU- ja KETS-tavoitteiden saavuttamiseen vuoteen 2030 mennessä ja väliarviointiraportin perusteella näitä tavoitteita ei pystytä saavuttamaan ilman merkittäviä muutoksia tuleviin vuosiin.

Kunnan kasvu ja elinvoima ovat olleet sekä onnistumisia että haasteita. Kuntastrategiassa asetettu väestön vuotuinen nettokasvutavoite on laskettu +1 %:iin. Vaikka kunnan asukasluku on kasvanut nopeasti aiempina vuosina, viimeisten kahden vuoden väestönkasvu on jäänyt strategisen tavoitteen alle. Tämä johtuu osittain siitä, että Tampereen suuren väestökasvun myötä muut seutukunnan kunnat ovat kasvaneet hitaammin. Lempäälä on myös onnistunut pitämään työttömyysasteen matalana. Kuitenkin kunnan elinvoimaa kehittävien investointien takia, kunnan asukaskohtainen lainamäärä ei ole lähentynyt kaupunkiseudun keskiarvoa, ja kunnan kunnianhimoisen työpaikkaomavaraisuuden tavoitteen saavuttaminen on ollut haastavaa.

5. Valtuuston asettamien vuositavoitteiden toteutumisen arviointi

Tässä osiossa on arvioitu hallituksen ja lautakuntien vuositavoitteiden toteutumista tarkastuslautakunnan näkökulmasta.

Tehtäväaluekohtaiset talousarviotavoitteet jakautuvat kuuden pääteeman alle:

- Kasvu ja elinvoima
- Palveluiden ja toiminnan kehittäminen
- Ympäristö ja kestävä kehitys
- Henkilöstö
- Yhteisöllisyys ja osallisuus
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (HYTE).

Talousarviossa kuntastrategian tavoitteet näkyvät määrärahojen kohdentamisessa ja tavoitteiden asettamisessa, joita seurataan osavuositarkastuksissa ja tilinpäätöksessä. **Tarkastuslautakunta pitää hyvänä mittaus- ja seurantajärjestelmän kehittämistä, mutta toivoo jatkossa kiinnitettävän edelleen huomiota tavoitteiden mitattavuuteen ja niiden säännölliseen seurantaan.**

5.1 Kunnanhallitus

Talousarvio toteutui selvästi ennakoitua paremmin. Toimintamenojen merkittävä kulualue selittyy ennen kaikkea tehtäväalueiden henkilöstökulusäästöillä. Ainoa kuluylityspoikkeama oli työterveyspalveluissa. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimenpiteinä tehdyt hankintalainsäädäntöön, pienhankintaohjeistukseen sekä hankintapäätösten laadintaan ja seurantaan liittyvät toimet ovat käynnissä ja jatkuvat myös vuonna 2025.

Tilinpäätöksessä mainitaan, että työllisyysalueeseen liittyttiin riittämättömällä tiedoilla tulevasta organisoitumisen mallista ja sen kustannuksista, joten todelliset kustannukset voivat kasvaa ennakoitua suuremmiksi ja tarvitaan paljon uudistamista, jotta lähipalveluiden saatavuus ei heikkene. **Tulevissa arviointikertomuksissa kannattaa kiinnittää huomiota työllisyyspalveluiden uudistuksen vaikutuksiin kunnassa.**

Hallintosäännön päivitys ja organisaatiouudistus tähtäävät eri prosessin alaisten toimintojen yhdistämiseen ja uudistamiseen. Tämän vaikutus ei kuitenkaan vielä näkynyt vuoden 2024 aikana.

Tarkastuslautakunta kiinnittää edelleen huomiota siihen, että on epäselvyyttä siinä, miten ja kenelle kunnanhallitus raportoi sisäisen valvonnan tuloksista ja toimivuudesta tilikauden aikana. Tarkastuslautakunta on vuoden 2024 aikana saanut kaksi raporttia sisäisen valvonnan toteuttamisesta, mutta ei valvonnan suunnitelmaa. **Tarkastuslautakunta kysyy edelleen missä on sisäiseen valvontaan liittyvät vuosittaiset arviointisuunnitelmat?** Tarkastuslautakunta toivoo, että jatkossa sisäinen ja ulkoinen valvonta olisi synkronoitu paremmin ja suunnitelmien ja raporttien laatiminen olisi suunnitelmallisempaa ja että suunnitelma ja raportit tulisivat aina valmistuttuaan myös tarkastuslautakunnalle tiedoksi, koska tarkastuslautakunnan toiminta on jälkikäteisarviointia.

Vastaus:

Kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan, riskienhallinnan ja konsernivalvonnan asianmukaisen järjestämisen tarkastaa kuntalain 123 § mukaisesti tilintarkastaja. Lempäälässä tilinpäätösraportoinnin lisäksi on ollut käytäntönä sisällyttää osavuositarkastuskerrontaan toimielimittäin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan havaintoja.

Alkaneella valtuustokaudella Lempäälän kunta valmistelee sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan yleisohjeen riittävien ja asianmukaisten menettelytapojen varmistamiseksi.

Sisäisen valvonnan onnistunut toteutuminen edellyttää myös riittävää koulutusta kunnan viranhaltijoille ja luottamushenkilöille. Toimivalla yhteistyöllä yhteiset tavoitteet olisi mahdollista saavuttaa helpommin.

5.2 Elinvoimajaosto

Elinvoimajaoston tavoitteista osa toteutui kokonaan ja osa vain osittain. Myönteisenä merkinä tulevaisuudesta tässä taloustilanteessa voi nähdä sen, että yritystonttien myynti on toteutunut odotetusti,

mutta huolta herättää työttömyysasteen kehitys ja erityisesti nuorten työttömyys. Talousarviotavoitteena ollut nuorten työttömien määrän väheneminen ei ole toteutunut odotetusti, vaan on kasvanut entisestään. Myös nuorten aktivointiaste on laskenut huolestuttavasti. **Työ- ja elinkeinopalvelut siirtyivät vuoden 2025 alusta kuntien vastuulle, joten siirtymän vaikutusta huononevassa työllisyystilanteessa on tarkasteltava huolella tulevissa arviointikertomuksissa.**

Vastaus:

Työllisyyspalvelut siirtyivät 1.6.2025 alkaen hyvinvointi- ja elinvoimalautakunnan vastuulle ja elinkeinopalvelut siirtyivät 1.6.2025 alkaen kokonaan kunnanhallituksen tilaamaksi toiminnaksi.

Työllisyyden ja kotoutumisen tuen palveluiden kokonaisuutta ja kustannuksia raportoidaan säännöllisesti osavuosikatsauksissa ja tilinpäätöksissä sekä hyvinvointi- ja elinvoimalautakunnan kuukausittaisissa talousseurannoissa.

Myös maaseutuhallinnon yhteistoiminta-alueella on tapahtunut muutoksia vuoden 2025 alussa, kun alueeseen liitetään lisää kuntia. Maaseutupalvelut ovat saaneet kiitosta asiakaspalautteissa ja siten saavuttaneet asetetut tavoitteet. Matkailun edistämiseen liittyvät tavoitteet ovat edistyneet niiltä osin, joilta se oli mahdollista asetetussa aikataulussa ja asuntomessujen suunnitelmat ja rakentaminen ovat hyvässä vaiheessa.

Vuoden 2024 aikana kunnassa on otettu käyttöön uusi projektijohtamismalli, jonka tarkoituksena on selkeyttää toimintatapoja. Projektijohtamismallilla pyritään myös vähentämään projektitoiminnan riskejä.

Tarkastuslautakunta huomioi lisäksi, että elinvoimajaosto tai kunnanhallitus ei ole raportoinut lainkaan esimerkiksi kuntaan vuosittain perustettujen yritysten määrää, joka voisi olla jatkossa elinvoimajaoston tai vaihtoehtoisesti Lempäälän Kehityksen Oy:n mittaristossa.

Vastaus:

Lempäälän Kehitys Oy, Ensimetri ja Business Tampere Oy ovat vuosittain raportoineet Lempäälään perustettujen yritysten määrän omissa ajankohtaiskatsauksissaan elinvoimajaoston kokouksissa. Yritysmäärien nettomuutosta seurattiin aiemmin osavuosikatsauksissa, kun se oli yhtenä raportoitavana mittarina Lempäälän Kehityksen osalta. Mittareita haluttiin vähentää ja yritysmäärä poistettiin kokonaan Lempäälän Kehityksen mittaristosta.

Seurantaa on tehty myös esimerkiksi kunnan julkisilla verkkosivuilla olevan Kuntakortin avulla, johon päivittyvät ajantasaiset tilastotiedot. Elinvoimajaosto lakkautettiin ja elinkeinopalvelut siirtyivät 1.6.2025 alkaen kokonaan kunnanhallituksen tilaamaksi toiminnaksi.

5.3 Hallintoprosessi

Hallintoprosessi tukee kunnan luottamushenkilöorganisaatiota ja ohjaa palvelualueita sekä koko kuntakonsernia toimimaan hyvän hallinnon mukaisesti. Hallintoprosessin tehtävänä on edistää kunnan digitalisaatiota sekä asiakaslähtöistä palvelutoimintaa. Hallintoprosessilla oli kolme talousarviotavoitetta, joista kaksi toteutui täysin ja yksi osittain.

Yksi tavoitteista liittyi sähköiseen palautejärjestelmään saapuneisiin palautteisiin, joita on tullut enemmän kuin edellisvuonna ja silti vastausaika oli lyhentynyt 2 päivästä ja 7 tunnista tasan kahteen päivään. Neuvontasähköposteihin otettiin käyttöön tiketointi Putkessa, jossa sähköposteja käsitellään palvelupyynnöinä. Hallinto- ja asiantuntijapalveluissa tapahtui useita henkilömuutoksia ja lisäksi vuoden aikana järjestettiin kahdet valtakunnalliset vaalit. Vuoden aikana myös seudullinen perustietotekniikan kilpailutus vaati henkilöstöltä merkittävää ajankäyttöä.

5.4 Henkilöstöprosessi

Henkilöstöprosessi ohjaa ja tukee palvelualueita ja koko kuntakonsernia toimimaan yhteisten pelisääntöjen mukaisesti palvelussuhde-, työkyky- ja hyvinvointiasioissa, viestinnässä sekä kehittämisessä. Henkilöstöpalvelut vastaa keskitetystä esihenkilöiden kehittämisestä sekä tukee esihenkilöitä ja johtajia haastavissa henkilöstö- ja viestintätilanteissa.

Henkilöstöprosessilla oli kaksi talousarviotavoitetta, joista toinen toteutui kokonaisuudessaan ja toinen osittain. Fiiliskyselyn keskiarvossa päästiin tavoitteeseen, työkyvyttömyyspoissaolot ovat vähentyneet ja Paras työpaikka -kärkihanke on käynnissä. Myös henkilöstöetuuksia on uudistettu. Toinen talousarviotavoite, joka liittyi kunnan brändin kirkastamiseen ja viestinnän kehittämiseen, on toteutunut vain osittain: Visuaalista ilmettä ei ole päivitetty eikä sen valmistelua edes aloitettu. **Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota kunnan viestinnän parantamistarpeeseen.** Viestintä on tärkeä osa kunnan brändiä ja vaikuttaa myös henkilöstötyytyväisyyteen ja kunnan houkuttelevuuteen työnantajana.

Työterveyden käyttö lisääntyi vuonna 2024, mutta sairauspoissaolot kokonaisuudessaan vähenivät. Työsuojelun alalla on tehty lukuisia päivityksiä ohjeistuksiin. Palvelusuhdeasioihin saatiin lisää resurssia ja se näkyi HR:n lisääntyneenä tukena ja ohjeistuksena. Esihenkilöiden osaamista on kehitetty vastuullisen johtamisen käsikirjan ja johtamislupauksen myötä. **Tilastojen mukaan Lempäälän kunnan henkilöstön sairauspoissaolot ovat kokonaisuutena laskeneet. Kuitenkin varhaiskasvatuksen sairauspoissaolot ovat kasvaneet merkittävästi.**

5.5 Talousprosessi

Talousprosessin tukipalvelut on organisoitu KH:n palvelualueelle, ja tiimiin kuului arviointivuonna talousjohtaja, kaksi talousasiantuntijaa ja kaksi talousassistenttia. Valtuuston asettamat tavoitteet perustuvat kuntastrategiaan ja kuvastavat talousprosessin palveluita sisäisenä tukipalveluna. Tavoitteiden asettaminen on arviointiaineiston mukaan tarkoituksenmukainen prosessi, ja talousjohtajan esihenkilö on ohjannut prosessien toimintaa aktiivisesti.

Talousarvio toteutuu ennakoidusti, ja poikkeamat ovat vähäisiä. Tiimin tulee suoriutua talouden vuosikellotehtävistä aikataulussa kaikkia kunnan yksiköitä palvellen. Uusrekrytoinneilla on saatu tarvittavaa asiantuntemusta, ja sijaistukset toimivat varmemmin. Henkilöstön vastuut ja tehtäväkuvat on päivitetty keväällä 2024, ja työhyvinvointia seurataan työyhteisökyselyn perusteella. Johtamisjärjestelmä on tarkoituksenmukainen, ja tiimin suoriutumista voidaan arvioida talouden vuosikellotehtävissä onnistumisen kautta.

Asiakaspalvelun laatua mitataan vuosittaisella kyselyllä, ja palvelun laadun kehittämistoimenpiteitä ovat prosessien yhtenäisemmät toimintatavat ja Sarastian laatupalaverit. Merkittävimpiä onnistumisia ovat sopeutusohjelman valmistelun tuki ja toimeenpanon integrointi. Merkittävänä riskeinä ja haasteina nähdään organisaation pienuus.

Talousprosessin tavoitteiden määrää oli kasvatettu yhdestä kahteen edelliseen vuoteen verrattuna. Tavoitteista toinen oli toteutunut kokonaan, tosin siinä olevaa osatavoitetta Sarastian kuntakohtaisista asiakaspalautteista ei ole pystytty arvioimaan, koska palautteita ei ole ollut käytettävissä. Toinen talousprosessin tavoite sisäisten asiakkaiden talousosaamisen parantamiseen liittyen toteutui vain osittain, mutta mittarina olleessa käyttäjäkyselyssä jäätiin vain hieman tavoitteesta. Talouspalveluiden tiimi valmisteli vuonna 2024 muun muassa sopeuttamisohjelmaa ja toteutti talousjärjestelmien päivitysprosessin aikataulunsa mukaisesti.

5.6 Kasvatus- ja opetuslautakunta

Kasvatus- ja opetuslautakunta pysyi erittäin hyvin asetetuissa talousarvion tavoitteissaan, lautakunnan toimialalle vuodelle 2024 kohdistuneista sopeutusohjelman määrärahavähennyksistä ja loppuvuoden muutostalousarviotarkennuksista huolimatta.

Kasvatuksen ja opetuksen palvelualueella on tarkennettu yksikkötason taloudenseurantaa ja kiinnitetty huomiota hankintojen ohjeiden noudattamiseen. Myös riskienhallintaan on kiinnitetty huomiota Granite-riskienhallintaohjelman käyttöönnoton myötä.

Hallinto ja alueelliset palvelut

Hallinto ja alueelliset palvelut vastaavat omalta osaltaan mm. tämän palvelualueen yhteisten asioiden hoidosta, koordinoinnista, yhdyspintatyöstä Pirhan kanssa ja tuesta strategian jalkautumisessa. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen lisäksi kunta mm. järjestää ap-/ip-toiminnan ja mahdollistaa kohtaamispaikat (entiset perhetuvat) yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa, ja lisäksi seuraa kotihoidontuen kuntalisäpilotin vaikutusta asiakasmääriin varhaiskasvatuksessa ja kohtaamispaikoissa. Pirkan opisto on myös tärkeä osa palvelualueen toimintoja.

Tavoitteissa seurattiin sijaispoolin vaikutuksia ja kotihoidontuen kuntalisäpilotin kokonaisvaikuttavuutta. Kumpikin asetettu tavoite on toteutunut.

Opetuspalvelut

Kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle muodostavat esi- ja perusopetus. Niiden tehtävä on edistää lasten ja nuorten oppimista, kasvamista ja itsensä kehittämistä. Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota kuitenkin tehostettua tukea saavien oppilaiden määrän selkeään kasvuun. Myös riskienhallinnan arvioinnissa tilinpäätöksessä on kiinnitetty huomiota siihen, että joidenkin lasten ja nuorten käytös kuormittaa koko kouluyhteisöä ja palvelualueen kokonaisturvallisuuteen panostetaan entistä enemmän.

Tavoitteissa keskityttiin digitalisaatioon ja sen kehittämiseen sekä kouluyhteisöiden hyvinvointiin, turvallisuuteen ja koulupysyvyyden tukemiseen. Toinen asetetuista tavoitteista toteutui vain osittain, koska kunnanvaltuuston sopeuttamispäätöksellä laitettiin tauolle henkilökohtaisten oppilaskoneiden hankinta.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että opetuspalvelujen alan talousarviotavoitteet ja niiden seuraamiseen tarkoitetut mittarit ovat vaikeaselkoisia ja epätarkkoja.

Oppilasmäärät sekä esi- että perusopetuksessa ovat jatkaneet vähenemistään, mikä edellyttää jatkuvaa talouden ja toiminnan tarkastelua. Lukuvuonna 2023–2024 oppilaita oli yhteensä 3730. Lempäälä tunnetaan elinvoimaisista kylistään. Oppilasmäärien vähetessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että kouluverkko säilyy vetovoimaisena ja toimivana koko kunnan alueella ja lähipalvelut säilyvät eri puolilla Lempäälää arjen tukena.

Sääksjärven koulun peruskorjaus- ja laajennushanke eteni suunnitellusti ja Saikantalon rakennustyöt käynnistyivät. Liikuntamahdollisuudet paranivat myös vesimaailma Louhen myötä kaikille kuntalaisille.

Varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatuspalveluiden alan talousarviotavoitteet ovat toteutuneet kokonaan. Tavoitteet jatkavat edellisen vuoden tavoitteiden linjaa, joten niiden toteutumisen seuraaminen on mahdollista myös pidemmällä aikavälillä. Mittarit ovat kuitenkin suhteellisen ylimalkaisia. Mittarina olleet suunnitellut keskustelut varhaiskasvatuksen aloittamista ja suunnittelua koskien ovat toteutuneet täysin, samoin

asiakastyytyväisyyskyselylle asetetut laadulliset tavoitteet. Tosin asiakastyytyväisyyskyselyihin osallistuneiden määrä jää suhteellisen alhaiseksi, vain 35,6 prosenttiin. Nivelvaiheyhteistyöhön liittyvät tavoitteet ovat toteutuneet.

Varhaiskasvatuksen palvelujen suunnittelulle ja toiminnalle asettaa haasteensa edelleen laskeva lapsimäärä ja kysyntä. Tähän liittyen henkilöstöresurssista on pystytty säästämään jättämällä täyttämättä erilaisia sijaisuuksia. Herää kysymys, onko henkilöstön kuormitus kestävämmällä tasolla, koska henkilöstön sairauspoissaolot ovat kasvaneet merkittävästi edellisvuoteen verrattuna. Tilinpäätöksen mukaan varhaiskasvatuksen alan sijaispoolin toiminta on kuitenkin saatu vakiinnutettua. **Tarkastuslautakunta toivoo, että tulevina vuosina kiinnitetään huomiota sairauspoissaolojen määrään ja henkilöstötyytyväisyyteen myös talousarviotavoitteiden muodossa. Nyt yksikään tavoitteista ei liittynyt varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstöön.**

Vastaus:

Kasvatuksen ja opetuksen palvelualueella ollaan kehittämässä ja pilotoimassa henkilöstölähtöistä poissaoloihin puuttumismallia, jossa korostuu seuraavat tavoitteet: itsensä johtaminen osana työtä ja työn johtamista, oman työkyvyn ennalta tunnistaminen, työkykyisyyden ylläpitäminen, korvaavan työnmallit, työn ja elämän hyvä hallinta, asenne työhön ja työn tekemiseen, yhteistyön ja yhteisöllisyyden parantaminen sekä esihenkilöiden jaksamisen vahvistamisen työkykyasioissa.

Mittarina on poissaolojen väheneminen pilottiyksiköissä ja työntekijän kokemus omasta työhyvinvoinnista kyselyn pohjalta, joka ohjaa refleктоimaan.

Ruokapalvelut

Ruokapalvelujen alalla on vuonna 2024 otettu käyttöön sijaispooli, tavoitteiden toteutumisen perusteella erittäin onnistuneesti, ja sijaispooli on osaltaan auttanut ruokapalveluita pysymään sopeuttamistoimien asettamissa tavoitteissa. Toinen talousarviotavoite, 8. ja 9. luokkalaisten kouluruokailuun osallistumisprosentti on sen sijaan toteutunut vain osittain, joillakin kouluilla tavoitteeseen oli päästy, toisilla taas ei.

Vuoden aikana tapahtui myös palveluverkkouudistus ja siihen liittyviä prosesseja kehitetään edelleen. Ruokapalvelujen henkilöstön osalta on kiinnitetty erityistä huomiota työkyvyn ylläpitoon ja varhaiseen puuttumiseen ja se näkyy sairauspoissaolopäivien määrän huomattavana laskuna.

Yhteisöllisen ruokahetken asiakasmäärä on ollut vuonna 2024 huomattavasti matalampi kuin talousarviossa asetettu tavoite. Tämän syytä tilinpäätöksessä ei kuitenkaan ole avattu. **Tarkastuslautakunta kysyy, miksi asiakasmäärissä on jääty niin selkeästi talousarviossa asetetusta tavoitteesta?**

Vastaus :

Yhteisöllinen ruokahetki ja sen ruokailija-aktiivisuus perustuu vapaaehtoisuuteen ruokailijoiden osalta, jolloin osallistumisaktiivisuutta on vaikea arvioida. Toisaalta taas yhteisölliseen ruokahetkeen toimitetaan ylijäämäruokaa kouluilta ja jos ruokaa ei ole jäänyt lounaalta, niin silloin Lempäälän seurakunta tarjoaa

ruokailijoilleen kahvit ja leivät. Osittain kävijämäärään on vaikuttanut siis se, että Lempäälän koululaiset ovat syöneet hyvin ja ruokahävikkiä ei ole syntynyt. Ylijäämäruoka on aina päiväkohtaista.

Toiseksi toiminta on edelleen keskittynyt eteläpäähän Lempäälässä ja vielä ei ole ollut mahdollisuuksia yhdessä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa laajentaa yhteisöllistä ruokahetkeä alueellisesti esimerkiksi pohjoispäähän.

5.7 Yhteisölautakunta

Palvelualueen talousarvion erittäin hyvä toteutuminen, sopeutusohjelman määrärahojen vähennyksistä huolimatta, saa tarkastuslautakunnalta kiitosta. Talousarviotavoitteiden toteutuminen sen sijaan jäi hieman vaillinaiseksi, eli vain 40 % toteutui kokonaan ja 60 % osittain. Tarkastuslautakunta kuitenkin toteaa, koska koordinaatiotehtäviä hoidettiin osittain osa-aikaisesti, niin lopputulosta voidaan kaiken kaikkiaan pitää tyydyttävänä.

Palvelualueiden henkilöstön hyvinvoinnissa tapahtui parannuksia syyskaudella. Työterveyshuollon kustannukset vähenivät ja myös fiiliskyselyn tuloksissa näkyy parannusta.

Sujuva yhteistyö Pirkanmaan hyvinvointialueen kanssa korostuu. Uudessa toimintaympäristössä kunnan tehtävänä on nimenomaan ennaltaehkäisevä hyvinvointitoiminta. Esimerkkinä vertaisohjaajien ohjaamat liikuntaryhmät, joihin osallistui lähes 900 eri-ikäistä kuntalaista. Lisäksi kunta on tarjonnut ohjattua ryhmäliikuntaa.

Liikuntapalveluissa suuria muutoksia vuoden aikana olivat Lempäälä-Areenan avaaminen keväällä 2024 ja kylpylä-uimahalli Louhen avaaminen syksyllä 2024. **Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota siihen, ettei tilinpäätöksessä ole mainittu Lempäälä-Areenan tai kylpylä-uimahalli Louhen kävijämääriä tai muita tilastotietoja, joita vasten toiminnan kehittymistä voisi seurata jatkossa.**

Vastaus:

Lempäälä-Areenan iltaja viikonloppukäyttö alkoi täysimääräisesti helmikuun 2024 alusta. Iltakäyttö koostuu lempääläläisten liikunta- ja urheiluseurojen harjoitusvuoroista ja viikonloppukäyttö pääasiassa eri lajien ottelu- ja turnaustapahtumista. Arkipäivisin ennen klo 17.00 käyttö on vähäisempää ja koostuu liikuntapalveluiden toiminnasta (1,5 h/vko), seurojen leiritoiminnasta (36 h/vuosi) sekä lapsiperheille suunnatuista kohtaamispaikkatoiminnasta (4,5 h/syksyllä 2024). Arki-iltaisina seurojen varauksia on joka päivä klo 17.00 tai 16.30 alkaen ja päättyen klo 21.30. Käytännössä vapaita aikoja on viikkotasolla noin 5 tuntia, jotka sijoittuvat klo 16.00-17.00 ja klo 21.30-22.00 välille. Osallistujamäärä kullekin toimintatunnille vaihtelee seuran ja lajin mukaan, mutta keskiarvoisesti osallistujia on jokaisella varatulla tunnilla noin 20-25. Viikonloppuisin erilaisia ottelu- tai turnaustapahtumia oli Areenassa vuoden 2024 aikana yhteensä yli 60. Osallistuja- ja katsojamäärä vaihtelee tapahtumasta riippuen kymmenistä useampiin satoihin. Erityisesti iltakäytön osalta Lempäälä-Areenan voidaan todeta olevan täyteen varattu, eikä viikonloppujenkaan käyttöastetta ole mahdollista kasvattaa juurikaan. Seuratoiminnan näkökulmasta Areena onkin ollut äärimmäisen tarpeellinen ja hyvä lisä Lempäälän liikuntatiloihin, sillä isoista ja esimerkiksi palloilulajien SM-sarjatasoiset kriteerit täyttävistä tiloista on pulaa. Lempäälä-Areena onkin kunnan ainoa esimerkiksi salibandyn ja futsalin SM- ja 1.divisioonatason kriteerit täyttävä liikuntatila.

Liikuntapalvelut ei järjestänyt toimintaa Vesimaailma Louhessa vielä syksyn 2024 aikana, sillä kylpylä-uimahallin valmistumis- ja avautumisaikataulusta ei ollut varmuutta vielä syksyn ohjauskauden alkaessa. KOy Lempäälän Uimahallilta saadun tiedon mukaan vuoden 2024 puolella kävi keskimäärin noin 14 000 kävijää kuukaudessa.

Kirjastopalvelujen asiakaskäyntien määrä on kasvanut edelleen, erityisesti Lempä-yhteisöbussin lainamäärät kasvoivat 50 %. Lempä-yhteisöbussi on hyvä esimerkki saavutettavuuden tärkeydestä kirjastopalveluissa.

Vuoteen 2023 verrattuna tapahtumien kävijämäärät kasvoivat lähes 60 %. **Kulttuuripalvelujen osalta tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota tavoitteiden seurannan puuttumiseen.** Esimerkiksi annettujen kulttuuriläheteiden lukumäärää ei ole pystytty tilinpäätöksen tietojen mukaan tilastoimaan ja kulttuuriluotsauksia on toteutunut vain yksi vuoden 2024 aikana. Kulttuuriluotsi- ja kulttuurilähetepalvelujen palvelulupausten tulisi olla jatkossa selkeämpiä ja mitattavia sekä paremmin kuntalaisten tiedossa.

Nuorisopalvelujen kohderyhmänä ovat kaikki alle 29-vuotiaat. Vuoden loppuun mennessä jalkautuvaa ja liikkuvaa nuorisotyötä oli 50 kertaa suunnitellun 80 kerran sijasta. Lisäksi Saapastointiin ei ole saatu lisää koulutettavia vapaaehtoisia.

Vuoden 2024 nuorisopalvelut järjesti kaikkiaan lähes 13 000 toimintatuntia ja niihin osallistumiskertoja kertyi lähes 25 000. Ideaparkissa toimiva nuortentila Spotti avattiin helmikuussa. Lempäälän keskustassa sijaitsevan nuorisotalo Snadin toiminta loppui kesällä. **Onko keskustan alueen nuorisotilojen puute aiheuttanut varhaisnuorten häiritsevän läsnäolon Lempäälä-talossa, joka nostetaan esille sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan havainnoissa?**

Vastaus:

Kiinteistö- ja toimitilaohjelman päivityksessä vuonna 2024 on päätetty nuorisotalo Snadista luopumisesta ja tämän alueen kehittämisestä kaavoituksen kautta. Lempäälä-talo taas on uusi ja kutsuva tila, joka houkuttaa palveluiden äärelle eri ikäisiä kuntalaisia. Myös lapset ja nuoret kuntalaisina ovat tervetulleita Lempäälä-taloon ja pääkirjastoon. Varhaisnuoriin liittyvät lieveilmiöt julkisissa tiloissa on tunnistettu Lempäälän lisäksi kansallisella tasolla, eli liikehdinnässä on kyse isommasta kokonaisuudesta. Nuoruuden ilmiöt ovat siirtyneet osittain aikaisempiin ikäluokkiin, ja varhaisnuorille suunnattujen erillisten tilojen puute tuottaa haasteita.

Keskusta-alueen nuorisotyön osallistava suunnittelu linjattiin vuonna 2024 vuoden 2025 tavoitteeksi osana nuorisopalveluiden palveluverkon kehittämistä. Nuorten kohtaamista on tehty nyt Lempäälä-talossa sijaitsevassa pääkirjastossa moniammatillisella yhteistyöllä nuoris- ja kirjastopalveluiden yhteistyöllä. Vaikka nuorisopalveluissa työtä kohdennetaan myös siirtymävaiheisiin, pääasiallisena kohteena ovat 13–18-vuotiaat nuoret.

Vaihtoehtoisen nuorisopalveluiden ylläpitämisen nuorisotilan suunnittelu Lempäälän keskustassa on käynnissä hyvinvointi- ja elinvoimapaalveluiden palvelualueen ja yhdyskunnan palvelualueen kanssa.

5.8 Viranomaislautakunta

Vuoden 2023 tapaan viranomaislautakunnalle ei ole asetettu talousarviossa sanallisia tai mitattavia tavoitteita eikä määrärahoja. Tilinpäätöksestä ei löydy tietoa tavoitteiden saavuttamisesta tai määrärahojen käytöstä. Hallintosäännössä (7 §) tehtäviksi ja toimivallaksi määrätään merkittäviä tehtäviä, joten viranomaislautakunnan toimintaa tulisi pystyä arvioimaan. Viranomaislautakunta linjattiin lakkautettavaksi ja sen tehtävät suunniteltiin siirrettäväksi yhdyskuntalautakunnalle. Toimielinorganisaatiouudistuksen valmistelu jatkui alkuvuonna 2025.

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt viranomaislautakunnan toiminnan tarkastelun mahdollisuuteen huomiota edellisessä arviointikertomuksessaan. **Tarkastuslautakunta huomauttaa, että viranomaislautakunnan lakkauttaminen ja sen tehtävien siirtäminen yhdyskuntalautakunnalle, voi**

aiheuttaa paineita riippumattomuuden menetyksestä. Lisäksi ympäristönäkökohtien huomioiminen voi jäädä liian vähäiseksi.

5.9 Yhdyskuntalautakunta

Nykyinen maailmantilanne ja rakennusalan sekä muiden alojen kustannusten nousu aiheuttavat edelleen taloudellisia riskejä yhdyskunnan palvelualueelle ja viivästyttävät tonttien myyntiä ja hankkeiden käynnistymistä. Yhdyskunnan palvelualueella laadittiin vuoden aikana kymmenen vuoden kokonaissuunnitelmaa kaavoituksen, infra- ja talonrakentamisen sekä tontinluovutusten suhteen, jotta suunnitelmallisuus lisääntyy tiukassa taloustilanteessa.

Tavoitteista huolimatta keskustakorttelien rakentuminen ei ole käynnistynyt vuoden 2024 aikana. Tähän vaikuttavat rakentamisen huono suhdanne ja ARA-rahoituksen ehtojen tiukentuminen. Sääksjärven kehittäminen on kuitenkin edennyt, koska Sääksjärven asema saatiin MAL-sopimuksen hankkeeksi ja aseman alueen liikennesuunnitelma on valmistumassa.

Halkolan liikuntapuiston suunnittelussa ja rakentamisessa on otettu huomioon turvalliset ja kävelyreitit.

Energia- ja ilmastojärkeä -kärkihankkeen osana on saatu valmiiksi ja hyväksytty kunnan energiaohjelma 2030. Lisäksi kunnassa on otettu käyttöön ilmastobudjetointi ja käynnistetty kärkihankkeen osa-alue "Kohti ilmastoviisasta asuinaluetta". **Tarkastuslautakunta toivoo kärkihankkeen säännöllistä raportointia ja seurantaa tulevaisuuden tilinpäätöksissä.**

Vastaus:

Nykyiset kärkihankkeet ja niiden raportointikäytännöt perustuvat voimassa olevan kuntastrategian toimeenpanon ja seurannan käytäntöihin. Kunnanvaltuusto tulee hyväksymään uuden kuntastrategian ja tällöin myös strategian toimeenpanon ja seurannan käytänteet uudistuvat ainakin osittain. Tarkastuslautakunnan kommentti strategisten teemojen säännöllisestä ja riittävästä seurannasta otetaan huomioon jatkovalmistelussa.

Tavoitteista ovat toteutuneet ARA:n avustusten mukaiset lämmitystapamuutokset, mutta tavoite kiinteistöomaisuuden hallinnan toimintamallin laatimisesta ei ole toteutunut, koska markkinoilta ei löytynyt järjestelmää, joka olisi soveltunut kiinteistöhallinnan käyttöön.

Mäyriän virkistysalueen lunastusneuvottelut on saatu päätökseen ja virkistysalue on nyt kokonaan Lempäälän kunnan omistama.

Päiväkotien piha-alueista pidetään hyvää huolta ja niitä on kunnostettu eri puolilla Lempäälää. Päiväkotien piha-alueiden kunnostamisessa on huomioitu varjopaikkojen tarve. Myös työmatkapyöräilyn ja sähköautoilun edistäminen on huomioitu kunnostuksissa, mm. lisäämällä sähköautojen latauspisteitä julkisten rakennusten määräysten mukaisesti ja katoksellisia polkupyörätelineitä.

Lempäälän kunnassa on panostettu energiansäästötoimenpiteisiin ja ilmasto- ja energiatoimenpiteiden toteuttamiseen. Energiansäästöön on vaikuttanut tosin myös leuto loppuvuosi ja "Astetta alemmas" -kampanjan jatkaminen. Vuoden 2024 talousarvioita laadittaessa on varauduttu suurempiin energianhinnan nousuihin, jotka eivät kuitenkaan toteutuneet pelätysti. Kunnan kiinteistöjen energiankulutus raportoidaan nettisivuille päivittyvän energiatehokkuusraportin muodossa, jota tarkastuslautakunta pitää hyvänä avoimuuden käytännön toimena ja innostaa kuntalaisia energian säästämiseen.

Vuonna 2024 tehdyn organisaatiouudistuksen myötä liikuntapaikkojen yllä- ja kunnossapito siirtyi yhteisöpalveluilta yhdyskunnan palvelualueelle. Siirtymävaiheessa yhteistyötä on tiivistetty yhteisöpalveluiden kanssa, jotka huolehtivat edelleen liikuntapalveluista. **Tulevien organisaatiouudistusten kohdalla on huolehdittava, että yhteistyö toimii jatkossakin.**

Maakauppoihin liittyvät tavoitteet ovat toteutuneet kokonaan ja tontinluovutukset osittain. Tontinluovutuksia on jarruttanut edelleen rakentajien varovaisuus epävakaassa toimintaympäristössä. Infrapalvelujen tavoitteista 12 hankkeesta on valmistunut 7. Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden parantamiseen liittyen valmistuneista kohteista 43 % parantaa kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä. Joukkoliikenteen nousijamäärät kasvoivat edellisvuoteen nähden. Tämä kertoo joukkoliikenteen merkityksen kasvusta myös Lempäälässä. Vaikka joukkoliikenteen kulut ylittyivät, niin Lempäälässä ylitys on ollut maltillista muihin kuntiin nähden.

Maankäytön suunnittelun tavoitteet ovat toteutuneet suunnitellusti. Kunnan osuus luovutettavissa olevien pientalotonttien kaavavarannosta on saavuttamassa seudullisesti kohtuullisen tason pitkäjänteisen maanhankinnan ansioista. Käsiteltyjen suunnittelutarveratkaisujen määrä on kasvanut huomattavasti vuodesta 2023: Vuoden 2023 tilinpäätöksessä niitä oli 20 kpl ja nyt 41 kpl.

Rakennusalan heikko suhdanne näkyy edelleen rakennusvalvonnassa, eikä kerrosaltaan merkittäviä uusia asuntoja tuovia rakennushankkeita ole sen vuoksi käynnistynyt. Valvontaohjelman mukaisten valvontakäyntien toteutunut määrä (18) ei vastannut talousarvioon asetettua tavoitetta (20). Rakennus- ja ympäristövalvonnan tavoitteista asiakastytyväisyys on hyvällä tasolla, mutta suunniteltu rakennusjärjestyksen päivitys ei edennyt suunnitellusti mm. uuden rakennuslain edellyttämien muutosten takia. Myöskään kaikkia ympäristönsuojelun edistämistoimia ei ole ehditty viedä eteenpäin suunnitellusti.

6. Konserniyhteisöille asetettujen vuositavoitteiden arviointi

Konserniyhtiöiden tavoitteena on tukea kuntaa palvelujen tuottamisella. Konserniyhtiöille oli talousarviossa asetettu kaiken kaikkiaan 13 talousarviotavoitetta, joista toteutui kokonaisuudessaan seitsemän, osittain kolme ja kolme tavoitetta jäi toteutumatta.

Tarkastuslautakunta pitää edelleen tärkeänä, että kunnanhallitus velvoittaa yhtiötä raportoimaan mittareina toimivien tunnuslukujen toteumatiedot kunnanvaltuustolle, mistä tarkastuslautakunta huomautti jo edellisessä arviointikertomuksessaan ja josta tarkastuslautakunnalla ei edelleenkään ole tietoa.

Vastaus:

Tilinpäätöksessä raportoitujen tytäryhtiöiden talouden tunnusluvut on raportoitu tilinpäätöksessä 2024 sivuilla 44-55.

Tarkastuslautakunta on edelleen kiinnostunut konserniyhtiöiden tunnusluvuista osana kuntakonsernien kokonaisarviota. Kunnanhallitus oli esittänyt yhtiöiden tavoitteiden toteutumisen erillisinä jokaisen tytäryhtiön osalta, mutta mitään kokonaisarviota omistajapolitiikasta tai konserniyhtiöiden kokonaisarviota ei ole tehty. Yksi kokonaisarviota parantava keino voisi olla yhdenmukaisten tunnuslukujen edellyttäminen joko osana yhtiöiden tavoiteasetantaa tai erillisenä informaationa. Tämä vastaisi myös kuntastrategiaan,

jonka mukaan kunnanhallituksen on vuosittain arvioitava konserniyhtiöiden liiketaloudellista kannattavuutta.

Tarkastuslautakunta toivoo, että jatkossa konserniyhtiöillä olisi tilinpäätöksen tiedoissa myös arvioitu yhtiöiden riskienhallintaa ja sisäistä valvontaa. Epävakaassa taloustilanteessa riskienhallinta on erityisen tärkeää ja se auttaa ennakoimattomiin muutoksiin varautumisessa.

Vastaus:

Sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan järjestäminen kuuluu tytäryhtiöiden hallitusten ja toimitusjohtajien vastuulle. Lempäälän kunnan konserniohjeen päivitystyössä tullaan ottamaan huomioon, että jatkossakin omistajakeskustelun eri muodoin tytäryhtiöt informoivat emokuntaa yhtiön strategisista tavoitteista uhkaavista riskeistä kuin myös strategisista mahdollisuuksista.

Konsernin kokonaisriskien havainnointia edesauttaa myös se, että tytäryhtiöt käyttävät samaa riskienhallinnan tietojärjestelmää kuin kunta ja että omistajaohjauksesta vastaavalla viranhaltijalla on näkymä kaikkien tytäryhtiöiden riskidataan. Ei ole myöskään estettä sille, että tytäryhtiöt informoivat yleisellä tasolla osavuosikatsausten tai tilinpäätöksen tekstikerronnassaan tunnistamistaan liiketoiminnan riskeistä tai odotettavissa olevista liiketoimintaan vaikuttavista näkymistä.

Talousarviotavoitteita *Lempäälän Vesi Oy*:llä oli kaksi. Toinen oli laskuttamattoman jäteveden ja puhtaan veden määrien vähentäminen ja toinen oli tavoite saada asiakasmaksut kaupunkiseudun keskiarvoon. Kumpikaan näistä ei toteutunut. Siirtoviemärin rakentaminen on sen sijaan edennyt suunnitellusti. Vuoden 2024 lopussa valmista oli noin 80 % putkimetreistä.

Laskuttamattoman jäteveden ja puhtaan veden määriä vuoteen 2022 verrattuna piti saada laskettua, mutta molempien määrät ovat vain nousseet. **Tarkastuslautakunta kysyy, mistä tämä johtuu ja mitä asialle aiotaan tehdä?** Asiakasmaksujen kohdalla Lempäälän Vesi Oy toteaa itsekin, että tavoitteisiin ei ole mahdollista päästä lähivuosiinakaan, joten ovatko tavoitteet olleet alun alkaenkaan realistisia. **Mitä aiotaan tehdä, että asiakasmaksut saataisiin laskettua kaupunkiseudun keskiarvoon?**

Vastaus:

Laskuttamattoman jäteveden ja puhtaan veden määriä ei ole saatu laskettua vuoteen 2022 verrattuna, koska verkoston saneerauksia on jouduttu taloudellisista syistä vähentämään. Investointeja on jouduttu kohdentamaan uusien alueiden rakentamiseen, kuten Saikan ja Humalamäen alueiden vesihuollon rakentamiseen. Vesijohtoverkostoon ja myös jätevesiverkostoon on kuitenkin asennettu mittauksia ja automaatiota on kehitetty, jotta vuodot pystyttäisiin paikantamaan.

Kaikki kaupunkiseudun vesilaitokset eivät ole keskenään vertailukelpoisia, esimerkiksi Tampereella on paljon liittyjiä verkostometrejä kohden, joka mahdollistaa alhaisemmat vesimaksut. Lempäälä taas on nauhataajama, jossa on paljon verkostoa suhteessa liittyjämäärään, jolloin vesihuollon järjestäminen on kalliimpaa. Lempäälä ei ole myöskään lähellekään omavarainen vedenhankinnan suhteen, toisin kuin muut kaupunkiseudun vesilaitokset, vaan joudumme suurimmaksi osaksi toimimaan ostoveden varassa, joka nostaa kustannuksia. Lisäksi Lempäälän Vesi Oy on viime vuosina investoinut noin 10 M€ siirtoviemäriin (jätevesien johtaminen Tampereen Seudun Keskuspuhdistamolle). Esimerkiksi Ylöjärvi ja Kangasala voivat hyödyntää aiemmin rakennettuja yhteyksiä jätevesien johtamisessa. Tulevaisuudessa vesimaksut eivät tule kenelläkään laskemaan, päinvastoin kaikilla on vesimaksujen nostopaineita enemmän tai vähemmän. Lempäälän kunnan omistajapolitiikka vaikuttaa myös vesimaksuihin. Vuonna 2024 kunta nosti Lempäälän Veden perustamislainojen korkoa, joka tarkoittaa Vedelle noin 300 t€ menolisäystä vuosittain. Vesimaksua

ja jätevesimaksua on pitänyt molempia korottaa 6 %, jotta on saatu kerättyä tuo 300 t€ lisää tuloja Lempäälän Vesi Oy:lle.

Lempäälän Lämpö Oy:n ja Lempäälän Energia Oy:n sulautumisprosessi on hyväksytty vuonna 2024. Lempäälän Lämpö Oy:llä ja sen tytäryhtiöllä Lempäälän Energia Oy:llä oli kaksi talousarviotavoitetta. Molemmat niistä toteutuivat vain osittain. Maakaasun hinta on vakiintunut ja puunhankinnan kilpailutuksen ja toimintapohjan laajentamisen kautta on saavutettu kilpailukykyä ja toimintavarmuutta.

Lämmön ja Energian käyttökatteet ovat nousseet huomattavasti ja Lämmön osalta myös rahoitustulos on ollut nousujohteinen. Energian rahoitustulos jäi hieman tavoitteesta. Tavoitteena oli myös, että asiakashinnat olisivat kaupunkiseudun keskiarvossa, mutta nyt ne ovat noin 6 % tätä korkeammat. **Tarkastuslautakunta kysyy, mistä hintojen pysyminen keskiarvon yläpuolella johtuu?** Tavoitteena oli myös uusiutuvan energian ja hukkalämmön osuuden kasvattaminen kaukolämmössä. Vuonna 2022 osuus oli 83,5 % ja tavoite oli viime vuodelle 90 %. Uusiutuvan energian käyttöä ei saatu kasvatettua markkinaehtoisesti kustannustehokkaaksi. **Tarkastuslautakunta kysyy, millaisilla toimilla asiaa selvitettiin ja mitä aiotaan tehdä tavoitteeseen pääsemiseksi?**

Vastaus:

Lempäälän kunta on pitkä nauhataajama, jonka johdosta kaukolämpöverkot ovat laajemmat naapurikuntiin nähden. Lisäksi kaasun osuus hinnoittelussa vielä merkittävässä roolissa.

Uusiutuvaa energiaa ei ole tarjolla kilpailukykyiseen hintaa, jotta kaukolämmön hinta saataisiin pidettyä kaupunkiseudun keskiarvossa. Yhtiö etsii kilpailukykyisempiä uusiutuvan energian toimittajia ja teknologisia ratkaisuja.

Lempäälän Vuokrakodit Oy:lla oli yksi talousarviotavoite, kohtuuhintaisen asumisen palvelun tuottaminen. Tavoite on toteutunut, vuokrataso oli kaupunkiseudun keskiarvossa ja käyttöaste 98,55 % yli asetetun tavoitteen. Myös vaihtuvuus pysyi pienenä, 22,18 %, alle asetetun tavoitteen. Tarkastuslautakunta on tyytyväinen Lempäälän Vuokrakodit Oy:n relevanttiin tavoiteasetantaan ja sen erinomaiseen toteutumiseen.

Lempäälän Kehitys Oy:n talousarviotavoitteet, jotka koskivat toteutuneiden yrityskauppatonttien ja yritys kohtaamisten määrää, toteutuivat kokonaisuudessaan. Vuonna 2024 yhtiö lanseerasi uuden "Sijainti on arvokasta" -yritystonttikampanjan, joka auttoi tonttien myyntiin liittyvän tavoitteen toteutumisessa. Lisäksi yhtiö järjesti erilaisia yritystapahtumia. Yhtiön liiketoiminta ja talous toteutuivat tilinpäätöksen mukaan suunnitellusti ja käyttökate on parantunut selkeästi.

Lempon Parkkikiinteistöt Oy:lla oli kaksi talousarviotavoitetta, joista toinen toteutui kokonaan ja toinen ei lainkaan. Ei lainkaan toteutunut talousarviotavoite liittyi asiakastytytyväisyyskyselyyn, jonka yleisarvosana ei parantunut edellisvuoteen verrattuna. Toteutuneessa talousarviotavoitteessa operaattoriyhtiö pystyi maksamaan suunnitellusti liikevaihtoon perustuvaa vuokraa kiinteistön omistajayhtiölle. Yhtiön liikevaihto on kasvanut edellisvuoteen verrattuna, mutta silti yhtiö on tehnyt tappiota tilikaudella yli 432 000 euroa. **Tarkastuslautakunta on huolissaan tilikauden tappion kattamisesta ja taloudenpidosta jatkossa.**

Lempon Parkki Oy on Lempon Parkkikiinteistöt Oy:n 100 % omistama tytäryhtiö. Lempon Parkkikiinteistöt Oy mahdollistaa Nova Lempäälä -kehityshankkeen toteutumisen eli Lempäälän kuntakeskuksen kehittymisen, mutta tilinpäätöksen tiedoissa tai talousarviotavoitteissa ei ole mitään tietoa hankkeen vaiheista tai kuntakeskuksen kehittymisen toteutumisesta. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten Lempon Parkkikiinteistöt Oy toteuttaa kehityshanketta?**

Vastaus: Yhtiö on keväällä 2025 pyytänyt omistajan ennakkokannanottoa läntisen pysäköintitalon suunnittelun aloittamiseksi. Asia jäi odottamaan kunnan pysäköintiselvitystä.

Lekitek Oy:lla oli kolme talousarviotavoitetta, joista kaksi toteutui kokonaisuudessaan ja yksi osittain. Rakentamispalveluiden myyntilaskutusprosessin kehittäminen ja konsernille myytyjen palveluiden osuus olivat toteutuneissa tavoitteissa, mutta kiinteistöhuollon ja siivouksen mitoitettuihin tuntihintoihin liittyvä tavoite toteutui vain osittain, koska kiinteistöhuollon mitoitettu tuntihinta oli tavoitetta korkeampi.

Lekitek Oy teki noin 55 000 euroa ylijäämäisen tuloksen, vaikka kunnan tilauskanta hiipui. Tulokseen vaikuttivat myös sopeutustoimet. Lekitek Oy:n rakentamispalvelujen kustannuspaikka lakkautettiin sopeuttamistoimien takia. Muutosneuvottelujen seurauksena osa henkilöstöstä siirtyi kiinteistöhuollon kustannuspaikan alaisuuteen. On hyvä, että Lekitek tuottaa jatkossakin remontti- ja sähköitä, mutta kiinteistöhuollon kustannuspaikan alaisuudessa.

*Lempäälän Uimahalli Oy:*llä oli kaksi talousarviotavoitetta, rakentamisen saaminen päätökseen ja toiminnan käynnistäminen, toteutuivat. Uimahallin rakennustyöt saatiin loppuun ajallaan ja budjetti alittui noin 400 000 eurolla. Yhtiön lainan lyhennykset aloitettiin, vastoin alkuperäistä suunnitelmaa, jo ennen toiminnan aloittamista.

Tilinpäätöksessä mainitaan epäonnistuneesta lippuhinnottelusta, operaattorin jatkuvista haasteista, uimahallin saamaan valtionavustukseen liittyvistä selvityksistä ja näiden seurauksena toimitusjohtajaan kohdistuneesta huomattavasta kuormituksesta. **Tarkastuslautakunta pyytää tulevaa tarkastuslautakuntaa kiinnittämään huomiota yhtiön toiminnan kehittymisen seuraamiseen uuden operaattorin aikana.**

7. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävänä Lempäälän kunnassa on turvata kunnan toiminnan lainmukaisuus sekä sen taloudellisuus ja tuloksellisuus. Kunnanhallintosäännössä ja konserniohjeessa määritellään sisäisen valvonnan periaatteet ja tehtävät. Kunnanhallitus on kokonaisvaltaisesti vastuussa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamisesta.

Lautakunnat huolehtivat palvelualueidensa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä, toteuttamisen valvonnasta ja tuloksellisuudesta ja raportoivat näistä kunnanhallitukselle. Kunnanjohtaja sekä muut johtavat viranhaltijat vastaavat sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteuttamisesta ja tuloksellisuudesta omilla vastuualueillaan.

Tehtävä- ja vastuualueiden esimiehet ovat vastuussa riskien tunnistamisesta, arvioinnista ja riskienhallinnan toimenpiteiden toteuttamisesta ja toimivuudesta omalla alueellaan. Kunnanhallitus ja kunnanjohtaja eli konsernijohto ovat vastuussa konserniyhteisöjen ohjauksesta sekä niiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisen ja tuloksellisuuden valvonnasta.

Käytössä on ostettu riskienhallintatyökalu, jota hyödynnetään sekä kuntakonsernin kokonaisriskien että työsuojelun riskien ja turvallisuushavaintojen kartoittamiseen, arvioimiseen ja hallintaan. Samalla työkalulla otetaan myös vastaan väärinkäytösilmoituksia.

Kunnanhallitus käsitteli sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa kokouksessaan 25.3.2024 ja teki päätöksen, että sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kehittämissuunnitelmaan sisällytetään erityisesti hankintapäätösten, hallintopäätösten ja riskienhallintatiedon parempi hyödyntäminen. Pienhankintakäytäntöjen ja niihin liittyvien ohjeistusten osalta havaittiin kehitystarvetta.

Hyvän hallintopäätösten ohjeistuksen sekä muiden konsernin yhteisten palvelujen ohjeistusten seuranta on tärkeää ja ne on koottu yhteen paikkaan intranettiin. Aineiston mukaan riskienhallinnan järjestelmätyökalu on otettu laajasti käyttöön sekä kunnassa että tytäryhtiöissä, ja yksiköt päivittävät riskitietojaan säännöllisesti.

8. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

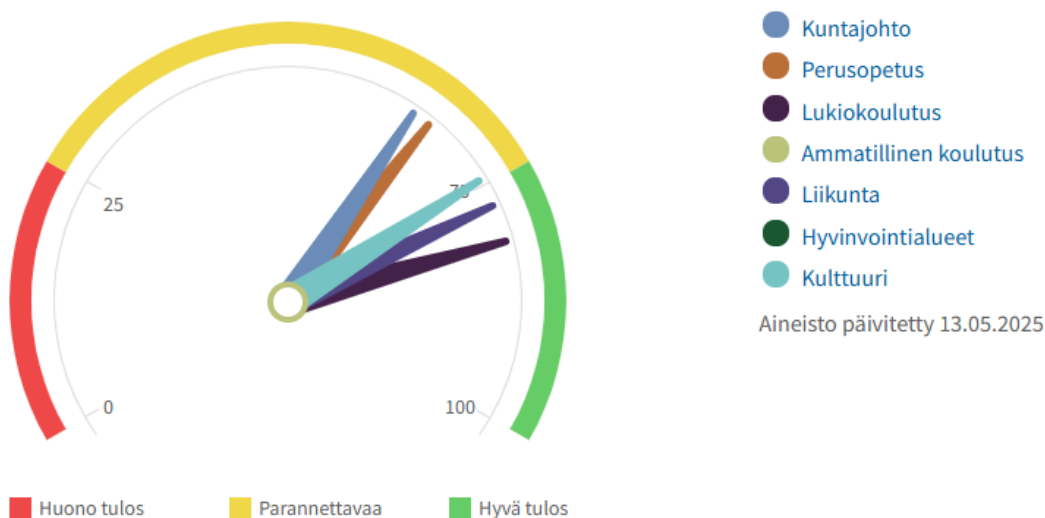
Vuonna 2023 kunnille maksettavaan valtionosuuteen lisättiin ensimmäistä kertaa HYTE-kerroin. Tämä kerroin on tarkoitettu tukemaan kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisyrittämyksiä, ja sen suuruus määritellään 21 eri indikaattorin perusteella. Näistä 15 on prosessi-indikaattoreita, jotka kuvaavat nykytilannetta, ja 6 on tulosindikaattoreita, jotka kuvaavat hyvinvoinnin ja terveyden muutosta.

Kunnissa on otettava huomioon eri väestöryhmät päätöksenteossa ja tehtävä tarvittavat hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät arviointeja. Kunnan on myös määriteltävä HYTE-tavoitteensa ja selitettävä, miten se aikoo saavuttaa nämä tavoitteet.

Laki määrittelee, että kunta saa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosan, joka lasketaan kertomalla asukasta kohden määritelty hyvinvoinnin ja terveyden perushinta asukasmäärällä ja kunnalle määritellyllä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimella. Kertoimen määrittelyssä hyödynnetään uusimpia saatavilla olevia tietoja.

Vuonna 2024 Lempäälän kunta sai valtionvarainministeriön julkaisemien laskelmien mukaan yhteensä HYTE-kertoimen perusteella maksettavaa peruspalveluiden valtionosuuden lisäosaa 521 568 euroa (2023: 526 128 euroa)

Kaikki sektorit : Lempäälä 2024

Kuvio 8. Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisaktiivisuus Lempäälässä TEA-viisarin mukaan (Lähde: teaviisari.fi)

Kaikista sektoreista parhaimmat tulokset tulivat lukiokoulutukset sektorilta ja heikoimmat kuntajohdon sektorilta.

Pisteet	Lempäälä	Pirkanmaan maakunta	Koko maa
Kaikki sektorit	73	75	70
Kuntajohto	64	89	83
Perusopetus	66	68	64
Lukiokoulutus	81	76	69
Ammatillinen koulutus	..	68	66
Liikunta	77	65	69
Hyvinvointialueet	..	69	59
Kulttuuri	74	81	72

Taulukko 3. Terveiden ja hyvinvoinnin edistämiseksi Lempäälässä Pirkanmaan maakuntaan ja muuhun maahan verrattuna (Lähde: teaviisari.fi).

Teaviisarin mukaan Lempäälän kunnan kaikkien sektoreiden pisteet olivat 73, joka on Pirkanmaan maakunnan muiden kuntien keskiarvoa hieman heikommat, mutta hieman paremmat kuin koko maan kuntien keskiarvo.

Kuntajohdon alaisista sektoreista heikoin tulos oli osallisuuden sektorilla, jossa Lempäälän pisteet olivat 54. **Tarkastuslautakunta huomauttaa, että pienillä toimenpiteillä, kuten vastaamalla Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemiin tietopyyntöihin määräajassa, voidaan parantaa kunnan HYTE-kertoimen määrää.**

9. Muut havainnot

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että kunnanhallitus ja johtavat viranhaltijat ovat kiinnittäneet enemmän huomiota sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan raportointiin myös tilinpäätöksessä. Tarkastuslautakunta toivoo, että sisäisen tarkastuksen ja tarkastuslautakunnan yhteistyö olisi sujuvampaa ja aktiivisempaa jatkossa. Tarkastuslautakunnan tulisi jatkossa saada tietoonsa sisäisen tarkastuksen vuosiohjelma ja suunnitelma sekä niiden raportointi.

Toisena havaintona tarkastuslautakunta huomauttaa lautakuntien otto-oikeudesta. Kuntalain (410/2015) 92 §: n mukaan kunnan hallintosäännössä voidaan määrätä lautakuntien oikeudesta ottaa viranhaltijan päättämä asia ylemmän toimielimen käsiteltäväksi siltä osin, kun kyseessä ei ole lain tai asetuksen mukainen lupa-, ilmoitus-, valvonta- tai toimitusmenettelyä koskevia asia, yksilöön kohdistuvia opetustoimen, terveydenhuollon tai sosiaalitoimen asia, tai 51 §:ssä tarkoitettulle kuntien yhteiselle toimielimelle siirrettyjä asia, jos asianomaiset kunnat niin sopivat. Lempäälän kunnan hallintosäännön pykälässä 12§ määrätään ottokelpoisen päätöksen ilmoittamisesta. **Lautakunnan alaisen viranomaisen on ilmoitettava lautakunnalle tekemistään ottokelpoisista päätöksistä viikoittain lukuun ottamatta sellaisia asioita tai asiaryhmiä, joista kunnanhallitus on päättänyt, ettei se käytä otto-oikeuttaan. Tarkastuslautakunnan havaintojen**

perusteella kaikilla lautakunnilla ei ole aina ollut mahdollisuutta käyttää otto-oikeuttaan, koska viranhaltija ei ole käyttänyt ilmoitusvelvollisuuttaan.

Vastaus:

Viranhaltijapäätöskoonnit on toimitettu joka viikko ko. lautakunnan Teams-työtilaan ja lisäksi tällä hetkellä toimitetaan myös erillinen sähköpostiviesti.

Tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota tavoitteiden mittaristojen tarkoituksenmukaisuuden vaihtelevuuteen. Joillain osa-alueilla tavoitteita ja niille asetettuja mittareita on osattu laatia selkeästi, mutta joillain osa-alueilla tavoitteiden asetanta ja niiden mitattavuus ovat puutteellisia. Arviointiin olisi hyvä saada myös lisää jatkuvuutta, jotta tavoitteiden seuranta ja korjaavien toimenpiteiden arviointi olisi mahdollista myös pidemmällä aikavälillä.

Tarkastuslautakunta huomauttaa edelleen, että pöytäkirjat ovat nykyään kuntalaisten nähtävillä ainoastaan kaksi vuotta, jonka jälkeen ne arkistoidaan. **Julkisten asiakirjojen pitää olla saavutettavia. Saavutettavuutta ja päätöksenteon seurantaa parantaisi pöytäkirjojen pidempi nähtävilläoloaika, esimerkiksi yli valtuustokauden.** Esimerkiksi kilpailutusten suhteen päätösten avoimuus olisi tärkeää.

Vastaus:

Pöytäkirjojen julkisuuteen liittyy useita huomioitavia seikkoja, kuten esimerkiksi määrättyjen tietojen automaattinen poistaminen muutoksenhakuajan päätyttyä. Tätä ei ole mahdollista tehdä takautuvasti. Vuodesta 2025 alkaen on mahdollista pidentää pöytäkirjojen nähtävillä oloaika esimerkiksi neljään vuoteen.

Lautakunta kiinnittää edelleen huomiota viranhaltijoiden ja luottamustoimijoiden väliseen työnjakoon ja päätöksentekoon. Vastuiden ja valtuuksien on oltava selviä kaikille osapuolille ilman tulkinnanvaraisuuksia. Toimivaltarajat määrätään kuntalaissa ja hallintosäännössä.

Kuntalain 121 §:n mukaan kunnanhallituksen on annettava valtuustolle lausunto toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Tarkastuslautakunta toivoo, että lausunto tehdään viipymättä, viimeistään lokakuun 2025 aikana ja toimitetaan myös tarkastuslautakunnalle tiedoksi. **Kunnanhallituksen on myös varmistettava, että lausunnossa mainitut korjaavat toimenpiteet tehdään myös käytännössä.**

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että uusi valtuusto ja lautakuntien jäsenet tutustuvat perusteellisesti päivitettyyn hallintosääntöön. Konserniyhtiöissä toimivilta luottamushenkilöiltä vaaditaan muuttuvina aikoina erityistä osaamista ja kokemusta. **Jokaisen kunnan luottamushenkilön on tunnettava vastuunsa, valtuutensa ja tehtävänsä kunnan asioiden hoidossa hallintosäännön mukaisesti.**

Kunta on parantanut konserniraportointia kuntastrategian linjausten suuntaisesti.

Tilavuokrauksen osalta markkinahinnoittelu ei toteudu, koska toiminta on raskaasti tappiollista.

Tarkastuslautakunta kiittää kunnan viranhaltijoita ja lautakuntien puheenjohtajia yhteistyöstä kuluneella tilikaudella 2024. Tarkastuslautakunta tunnistaa Lempäälän kunnan tulevat haasteet ja toivoo, että yhteistyö tulevalla uudella valtuustokaudella olisi mahdollisimman sujuvaa.

10. Allekirjoitukset

Lempäälässä 15.5.2025

LEMPÄÄLÄN KUNNAN TARKASTUSLAUTAKUNTA

Esko Ruottunen
puheenjohtaja

Anita Haapasalmi
varapuheenjohtaja

Timo Viitanen
jäsen

Eero Ruotsila
jäsen

Kaisu Keisala-Kaseja
jäsen